

19. Yüzyıla Ait Bir Mizah Risalesi: "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence"

*A Pamphlet of Humor from 19th Century:
"Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence"*

Dr. Sagıp ATLI*

Özet

Hayatın gülünç, aksak ve çelişkili yanlarını yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme veya güldürme amacıyla kaleme alınan ürünler, mizah türü içerisinde yer almaktadır. Mizah, insanı gülmeye yönelten resim, yazı, minyatür, oyun, karikatür ve konuşma gibi çeşitli yollarla gerçekleştirilmektedir. Bu tür mizahî ürünlerin en başında latife/fıkra gelmektedir. Ayrıca dinleyiciye/okuyucuya verilmek istenen mesajı aktarmak için başvurulan yöntemlerden biri de hikâye tarzı metinlere başvurmadır. Bu şekilde farklı olay, durum ve kişiler üzerinden kıssadan hisse aktarımı gerçekleştirilir. Çalışmamızın konusu, "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence" isimli mizah risalesi serisidir. Bu eser, Mahmûd Şâkir tarafından H.1299 [M.1881/1882] yılında, tespit edebildiğimiz kadarıyla dört sayısı hâlinde yayınlanmıştır. Risalelerin ilk sayfalarında naşiri tarafından "İhtâr" başlığıyla bir açıklama bölümü yer almaktadır. Dört risalede toplam 145 fıkra ve 23 hikâye bulunmaktadır. Fıkra ve hikâyeler belirli bir konu üzerinde yoğunlaşmayıp farklı muhtevalara sahiptir. Bu yazıda ilk önce konuya giriş mahiyetinde bilgi verdikten sonra yazar ve adı geçen risaleler tanıtılacak, ardından içerisinde yer alan metinler şekil, muhteva ve üslup yönünden incelenecek ve fıkraların tasnifi yapılacaktır. Çalışmanın sonunda ise risalelerdeki metinlerin ilmî neşri sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence, Mahmûd Şâkir, mizah, hikâye, risale*

Abstract

The article is written for the purpose of people think, entertain and laugh located in the humor genre by reflecting the life's funny, imperfect and contradictory side. Humor is carried out in various ways such as image that lead people to laugh, text, miniature, game, caricature and speech. Waggenry/joke comes at the beginning of this type of humorous studies. Also, one common method to transfer the message that was given to the audience is to get the story style text. In this way, the moral is carried out by transferring different events, cases and person. The subject of this article, "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence" is a series of pamphlet consisted of humor. This pamphlets were published in four volumes by Mahmud Şakir in 1299 (1881/1882) year, as far as we can determine. In each pamphlet there is an "İhtâr" title, description section by the author. There are total 145 jokes and 23 stories in four pamphlets. Jokes and stories have different topics not to focus on a specific topic. In this article, after providing information on the subject of the introductory, first, author and

pamphlets will be introduced. Then located within the texts form will be examined in terms of content and styles and classification of the jokes. Finally, scientific form of the texts in the pamphlet will be presented.

Keywords: *Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence, Mahmûd Şâkir, humor, story, pamphlet*

Hayatın gülünç, aksak ve çelişkili yanlarını yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme veya güldürme maksadıyla kaleme alınan ürünler, mizah türü içerisinde yer almaktadır. Mizah, insanı gülmeye yönelten resim, yazı, minyatür, oyun, karikatür ve konuşma gibi çeşitli yollarla gerçekleştirilmektedir. Bu tür mizahî ürünlerin en başında latife/fıkra gelmektedir.

Latifeler, anlatıldıkları dönemin dil ve üslup özellikleriyle halk deyim ve söyleyiş unsurlarını içermesinin yanında, cemiyet hayatına, tarihî ve edebî sımalara ışık tutmalarıyla da önem taşımaktadır. Bunların içinde zaman zaman maksadı aşan anlatımlara ve müstehcen olanlara da rastlanmaktadır. XVI. asır şairlerinden Lâmiî Çelebi, derlediği latifeleri oğlu Abdullah Çelebi'ye verirken onu insana bir şey kazandırmayan ve boş şakalardan ibaret olan bu sözlere karşı uyarılmaktadır. Latifelerin bir söz oyunu olma özelliğine de işaret eden Lâmiî, bunları değerli kılan şeyin içlerinde taşıdıkları hikmetler olduğunu belirtmektedir [Ekİnci 2013: 751].

Fıkralarda güldürmenin yanında kıssadan hisse aktarımı da yapılırken aynı amaca yönelik olarak dinleyiciye/okuyucuya verilmek istenen mesajı aktarmak için başvurulan yöntemlerden biri de anekdot tarzı metinlerdir. Bu durum, yaşanmış herhangi bir olay, verilmek istenen mesaja uygun olarak kurgulanmış kahramanları insan, hayvan ya da cansız varlıklar olan vakalar vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu şekilde farklı olay, durum ve kişiler üzerinden kıssadan hisse aktarımı gerçekleştirilir. Bu yazıda, içerisinde fıkra ve hikâye bulunan "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence" isimli dört sayıdan meydana gelen risaleler incelenecektir. Önce yazarı ve risaleler hakkında bilgi verildikten sonra bu risalelerdeki metinler; şekil, muhteva, dil ve üslup özellikleri bakımından incelenecek, fıkraların tasnifi yapıldıktan sonra metinlerin ilmî neşri sunulacaktır.

1. Mahmûd Şâkir

Mahmûd Şâkir'in hayatı ve edebî kişiliği hakkında yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgi bulunamamıştır.¹ Yazarın, "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence" isimli tespit edebildiğimiz kadarıyla dört sayıdan meydana gelen risale serisi vardır.

2. Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence Risaleleri

Çalışmamıza konu olan "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence" isimli risale dizisi, Mahmûd Şâkir tarafından tespit edebildiğimiz kadarıyla dört sayı hâlinde yayınlanmıştır. Yazar, eserin adıyla ilgili risalelerde herhangi bir açıklama yapmazken risalelerdeki metinlerin, yerli ve yabancı dildeki kaynaklardan okuduğu, tercüme ettiği, dinlediği fıkra ve hikâyelerin en beğenilenleri olduğunu belirtmektedir.

2.1. Şekil Özellikleri

Dört sayı olan risalelerin kapaklarında "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence, Ma'arif Nezâreti Celilesi Ruhsatıyla Tabi Olunmuştur, Mekteb-i Sanâi'î'de Tab Olunmuştur, 1299." ifadesi yer

¹ 19. asıra ait biyografi kaynakları gözden geçirilmiş, fakat derleyici hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

almaktadır. Ayrıca ön kapağın ortasında risalenin kaçınıcı sayı olduğu [1, 2, 3, 4] büyük bir rakamla yazılmaktadır. Arka kapaklarında ise "Fiyatı üç kuruştur." ibaresi vardır. İncelemeye tabi tuttuğumuz eserlerden bir, üç ve dört numaralı olanlar 23'er, iki numaralı olan ise 20 sayfadır. Risalelerin müellifi, kendi adını her sayının ikinci sayfasında yer verdiğı "İhtâr" başlıklı açıklamasından sonra "İmza, Madmûd Şâkir bendeleri" şeklinde zikretmektedir.

2.2. Dil ve Üslup Özellikleri

Dil, üslup ve anlatım teknikleri her yazarın karakteristik özelliğini ortaya koymasına bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Yazar anlatmak istediğı duruma/konuya göre üslubunu belirlemektedir. İncelemesini yaptığımız metinlerde de bu farklılık açık şekilde görülmektedir. Bu bakımdan metin incelemelerinde dil ve üslup hususiyetlerinin ayrıca ele alınması elzemdir.

Müellif, risalelerdeki hikâyelerde farklı bir anlatım şekli kullanmıştır. Yazar, hikâyelerini aktardıktan sonra vermek istediğı mesajı hikâyenin sonunda parantez içerisinde "Mânâsı" şeklinde belirttikten sonra bir cümle ile açıklamaktadır. Bu şekilde okuyucunun metinlerdeki kıssadan hisseyi daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır.

Metin içerisinde yazar gerekli gördüğü yerlerde bağlama uygun olarak "her ne sebepten ise", "vizite kâğıdınız bulunmak hasebiyle" gibi ara cümleleri de kullanmıştır. Bu şekilde metinlerde vermek istediğı mesajları daha açıklayıcı bir şekilde okuyucuya aktarmaktadır.

Yazar, metin içerisinde gerekli gördüğü bazı yerlerde dipnot yöntemine başvurarak açıklama yapmıştır. Birinci, üçüncü ve dördüncü risalede birer tane olmak üzere toplam üç tane dipnot kullanmıştır. Bu dipnotlarda sırasıyla "nims, avsec, bulvar" kelimeleri açıklanmıştır.

Metinlerde yazarın başvurduğu anlatım tekniklerinden birisi diyalog tekniğidir. Edebî metinlerde çok sık şekilde kullanılan bu teknik, ayrıca farklı yazılı ve sözlü kaynaklardan derlenen hem fıkra hem de hikâyelerde de karşımıza çıkmaktadır.

Risalelerde yer alan fıkra ve hikâyelerde atasözü ve deyimlere de yer verilmiştir. "Kocaya vermek, dünyaya gelmek, yukarıdan aşağıya süzmek, ıslah eylemek[etmek], serzenişte bulunmak, helâk olmak, göz ucuyla bakmak, rıza göstermek, yüz vermemek, akli başına gelmek, burnu kırılmak, gözlerini fal taşı gibi açmak" gibi deyimler ve "Ak akçe kara gün içindir" atasözü kullanılmıştır.²

2.3. Muhteva Özellikleri

Risaleler fıkra ve hikâyelerden oluşmakla birlikte çoğunlukla mizah ağırlıklıdır. Risalelerin birincisinde 36 fıkra ve 6 hikâye, ikincisinde 38 fıkra ve 6 hikâye, üçüncüsünde 33 fıkra ve 7 hikâye, dördüncüsünde ise 38 fıkra ve 4 hikâye bulunmaktadır. Dört risalede toplam 145 fıkra ve 23 hikâye yer almaktadır.

Müellif her risalenin ilk sayfasında "İhtâr" başlığı altında "Letâife müte'allik olarak şimdiye kadar gerek lisan-ı Türkî ve lisan-ı ecnebiyye üzere muharrer kütüb ü resâil ile bazı evrâk-ı matbuada mütalâa gerek istimâ olunan ba'd-ez-în dahi mütalâa veya istimâ olunarak zabt u tahrir ü tercüme edilecek olan fıkârât u hikâyatın en güzidelerini hâvî bir risaledir." açıklamasını yapmaktadır. Yazar, okuduğı Türkçe ve yabancı dille yazılan kitap, dergi ve mecmualar ile bazı matbu eserlerde okuduğı ya da dinlediğı, daha sonra okuyacağı, dinleyeceği ve tercüme

² Risalelerde tespit edilen atasözü ve deyimler; "Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2007" isimli eserden kontrol edilerek incelemeğe dâhil edilmiştir.

edeceği fıkra ve hikâyelerin en beğenilenlerinin toplandığı bir eser olarak risaleleri tanıtmaktadır.

Risalelerde fıkra ve hikâye sayıları aynı olmadığı gibi metinlerin sıralamasında da herhangi bir düzen yoktur. Metinler herhangi bir sıralama gözetilmeden karışık olarak verilmiştir. Fıkraların muhteva özelliklerine, tasnifi başlığı altında ayrıntılı olarak değinilecektir.

Risalelerde yer alan hikâyelerde yazar, değişik hadise ve durumlardan hareketle okuyucuya kıssadan hisse aktarma ve mizah yoluyla hicvetme gayesindedir. Bunu da çoğunlukla hayvanlar arasında gerçekleşen hadiselerden ve konuşmalardan yola çıkarak gerçekleştirmektedir. Hikâyelerin çoğu hayvanlar arasında olmasının yanında insan-hayvan, insan-insan ve cansız varlıklar arasında da vuku bulanlar vardır. Müellif, her hikâyenin sonunda okuyucuya vermek istediği mesajı bir cümle ile özetleyerek açıklamaktadır.

2.4. Fıkraların Tasnifi

Risalelerde yer alan fıkralar, Dursun Yıldırım [1999: 24-32]'ın yapmış olduğu tasnif göz önünde tutularak incelenmiştir. Fakat bu tasnif, risalelerdeki mevcut fıkralardan hareketle yapıldığı için Yıldırım'ın tasnifindeki bütün başlıklara uygun fıkralar incelemede bulunmamaktadır. Ayrıca Yıldırım'ın tasnifinde yer almayan fıkralar da uygun bölümde yeni başlıklar eklenerek ele alınmıştır.

2.4. 1. Ortak Şahsiyeti Temsil Yeteneği Kazanan Ferdi Tipler

a. Türkçenin konuşulduğu coğrafi alan içinde ve dünyada ünlü kabul edilen tipler:

Risalelerde yer alan fıkralar arasından bu kategoriye giren "Nasreddin Hoca" fıkralarıdır. Türk güldürü geleneğinin tanınmış çehresi olan Nasreddin Hoca, Türk dilinin konuşulduğu yerler kadar uzun ya da kısa süre Osmanlı egemenliği altında kalmış bölgelerde, Türkistan'dan Macaristan'a, Güney-Sibirya'dan Kuzey Afrika'ya kadar tanınmış bir fıkra tipidir [Boratav 1996: 17].

Birinci risalede 3 [s. 15, 20, 22], ikincide 1 [s. 18] ve üçüncüde 2 [s. 7, 14] olmak üzere toplam 6 tane Nasreddin Hoca fıkrası bulunmaktadır. Birinci risalede bulunan fıkralardan birisi "Timur'la Nasreddin Hoca" başlığını taşıyan diğerleri "Hoca Nasreddin" olarak adlandırılmıştır.

b. Türk boyları arasında tanınan tipler:

Risalelerdeki fıkralardan bu başlık altında ele alınacak olan "Bekrî Mustafa" vardır. IV. Murat devrinde yaşayan Bekrî Mustafa, Osmanlı cemiyetinde meydana gelen ictimâî hadiseleri bütün çıplaklığıyla ortaya koyan bir fıkra tipidir. Fıkraların mihrinde yasağa karşı koyanlarla uygulayıcılar arasında meydana gelen mücadeleler yer alır [Yıldırım 1999: 27]. Meşhur fıkra tiplerinden olan Bekrî Mustafa hakkında bir fıkraya dördüncü risalede [s. 21] yer verilmiştir.

c. Aydınlar arasından çıkan tipler:

Bu grupta yer alan fıkra tiplerinin sayısı fazla olmakla birlikte tiplere bağlı olarak anlatılan fıkralar ise azdır. Tipler bir veya iki fıkra ile meşhur olmuşlardır. Daha çok okur-yazar arasında bilinen tipleri teşkil ederler [Yıldırım 1999: 29]. Risalelerde yer alan aydın tipler şunlardır: Osmanlı sadrazamlarından olan "Şehid Ali Paşa" [Özcan 2010: 433-434]; nükte ve hicivleriyle tanınan ve 18. yüzyılda yaşamış divan şairi "Haşmet" [Okay 1997: 422-424]; 19. yüzyılda Erzurum'da valilik yapan "Celal Paşa"; fıkradan anlaşıldığı üzere 19. yüzyılda divan kâtipliği yapan "Hayret"; 19. yüzyılda İzmir'de valilik görevinde bulunan "Yakup Paşa" [Tabak 2005: 117], Osmanlı sadrazamlarından olan ve 19. yüzyılda yaşamış "Fuad Paşa" [Köprülü 1996: 202-205]; Abbâsî halifesi olan "Harûn Reşid" [Bozkurt 1997: 258-261]; "Köpek Hüseyin Paşa"; hicivleriyle tanınan Arap şairi "İbnü'r-Rûmî" [Durmuş vd. 2000: 186-188]; Arap dili âlimi ve müfessir olan

"Sa'lebî" [Mertoğlu 2009: 28-29]; antik felsefede önemli bir dönüşüm gerçekleştiren Yunan filozofu "Sokrat" [Kaya 2007: 352-354]; 17. yüzyılda yaşamış İngiliz şair "Milton (John Milton)"; 1740-1786 yılları arasında Prusya kralı olan "II. Frederik"; milattan önce 412-320 yılları arasında yaşamış ünlü filozof "Diyojen"; 1694-1778 yılları arasında yaşamış Fransız yazar ve filozof "Volter (Voltaire)" ve Fransa krallarından olan "Kral Şarl".

2.4.2. Zümre Tipleri

Bu gruptaki tiplerin temel hususiyeti sadece temsil ettikleri zümrelerin karakteristiklerini yansıtmalarıdır. Buna; Mevlvî, Yörük, Terekeme, Tahtacı, Köylü vb. örnek verilebilir [Yıldırım 1999: 30]. Risalelerde ise bu tipe uygun olarak "Bir Köylü" adıyla üç tane fıkra yer almaktadır.

2.4.3. Bölge veya Yöre Tipleri

Bu başlık altında belli bir coğrafya üzerinde yaşayan insanları temsil eden ve bağlı oldukları mekânla isimlenen fıkra tipleri kastedilmektedir. Tipin genel özelliği coğrafi bir adla anılması ve adı geçen yer içinde yaşayan insanları temsil etmemiştir [Yıldırım 1999: 31]. Risalelerde bu hususiyetlere uyan "Bir İngiliz" başlıklı fıkra yer almaktadır.

2.4.4. Yabancı Fıkra Tipleri

Bu gruba dâhil edilenler, başka milletlerin fıkra edebiyatına ait olup bizim edebiyatımızda da görülen tiplerdir [Yıldırım 1999: 31]. Bu başlık altında risalelerde yer alan fıkra tipleri şunlardır: Abbasi halifesi Hârûnürreşid ile olan münasebeti dolayısıyla Behlûl-i Dâna olarak da anılan, Arap ve İran edebiyatında menkıbe ve fıkraları ile tanınan "Behlûl" [Uludağ 1992: 352-353]; saflığıyla tanınan Arap fıkra kahramanı "Cuhâ" [Tural 1993: 82]; kaynaklardaki bilgilerden hareketle Selâhaddîn-i Eyyûbî döneminde yaşamış olan "Karakuş" [Kök 2001: 441; Öngül 2001: 442-443; Durmuş 2005: 205]³.

2.4.5. Gündelik Fıkra Tipleri

Cemiyet hayatında her zaman karşılaşılan birtakım vakaların herhangi bir kişiye, kişinin taşıdığı sığata, unvana, lakaba istinat ettirilerek hikâye edilmesinden ortaya çıkan fıkraların temsilcilerine bu ad verilmektedir. Bunlar sürekli tipler değildir. Gündelik fıkra tipleri ile alakalı olarak anlatılan fıkralar, zamanla kalıcı niteliklere sahip öteki fıkra tiplerine bağlanırlar. Dursun Yıldırım, gündelik fıkra tiplerini üç alt başlıkta ele almaktadır [1999: 31-32]. Bu üç başlığa ilave olarak "Meçhul kimselerle ilgili tipler, Kahramanları insan olmayan tipler ve Eş kahramanlı tipler" başlıkları da eklenmiştir.

a. Aile fertleriyle alakalı tipler: İki tane "Karı-Koca", iki tane "Peder-Oğul", bir tane "Bir Peder Oğlunu Teehhül Eylemesi" ve bir tane de "Peder ile Oğul" adını taşıyan fıkra vardır.

b. Mariz ve kötü tipler: Risalelerde bu başlık içerisinde ele alınacak "Bir Tama'kâr, Bir Esrarkes, Menâzi'eci Bir Adam, Arbedeci Bir Adam, Hasıs, Hırsız, Serseri Bir Adam, Cerrâr Bir Adamın Hâli, Bir Körle Bir Kanbur, Budala, Hasta Bir Kadın, Ahmak Bir Adam, Dilenci, Bir Sâil, Bir Nikrislinin Sergüzeşti" gibi isimlerini taşıyan fıkralar mevcuttur.

c. Sanat ve meslekleri temsil eden tipler: Dört risalede; hekim/tabip, muabbir, değirmenci, uşak, piyango bileti satıcısı, nekre, bekçi, tüccar, muallim, saatçi, vekilharç, mühendis, odun

³ Kaynaklarda biri Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin kumandanlarından olan "Bahâeddin Karakuş" ve Selâhaddîn-i Eyyûbî devrinde Libya ve Güney Tunus'ta faaliyet gösteren kumandan "Şerefeddin Karakuş" olmak üzere iki farklı kişi vardır. Fıkralarda hangi şahsın kastedildiği ise meçhuldür. Fakat İsmail Durmuş, bu kişinin Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin Kahire valisi Bahâeddin Karakuş olduğunu ilgili yazısında ifade etmektedir. Bk. Durmuş, agm, s. 205.

yarıcı, pehlivan, berber, çırak, papaz, kadı ve derviş gibi sanat ve meslek gruplarına ait fıkralar yer almaktadır.

d. Meçhul kimselerle ilgili tipler: Bu başlıkta kahramanları belli olmayan, "bir adam, iki kişi, üç arkadaş" gibi genel ifade geçirilen fıkralar yer almaktadır. Kahramanları bu şekilde olan bu fıkralar, gündelik fıkra tipleri arasında yer alabilir. Risalelerde "iki adam, bir adam, obur adam, iki kişi, zurefâdan biri, iki ahbap, iki kız, üç zügürt, bir müşteri, herifin biri, traş olan bir adam, vaktin birinde üç adam, oruç yiyen adamın biri, meraklı bir adam vb." şekilde adlandırılan ve meçhul kimselere ait fıkralar da vardır. Risalelerdeki fıkraların yarısından fazlası bu özelliklere sahiptir.

e. Kahramanları insan olmayan tipler: Bu fıkralar daha ziyade gülmek için meydana getirilmesinin yanında ders vermek için de anlatılanlar vardır. Bunların en önemli özelliği fıkra tiplerinin insan dışında hayvanlar, cansız varlıklar ve şubat, mart gibi terimlerin olmamasıdır [Atnur vd. 2014: 59]. Risalelerde bu başlık altında ele alınacak "Ma'lum Papağan, Balayı, Bir Akşam" isimli fıkralar bulunmaktadır.

f. Eş kahramanlı tipler: Günlük hayatta görülen ikili ilişkileri konu alan fıkralardır. Asker-komutan, hizmetkâr-ağa, öğretmen-öğrenci gibi toplum içindeki ikili ilişkilerimizi, bu münasebetler sırasında meydana gelen yanlı tutum ve davranışlarımızı konu alan fıkralar bu gruba girer [Atnur vd. 2014: 58]. Bu başlık altında aile içindeki eş kahramanlardan oluşan fıkralar farklı başlıkta ele alınmaktadır. Risalelerde bu kategoriye giren üç tane "Uşak ile Efendi" adını taşıyan fıkra vardır.

Sonuç

Bu yazıda, Mahmûd Şâkir tarafından H.1299-M.1881/1882 yılında tespit edebildiğimiz kadarıyla dört sayı hâlinde yayınlanan "Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence" isimli risaleler ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmış ve ardından metni neşredilmiştir. Risalelerde fıkraların hikâyelerden daha fazla olduğu, metinlerin herhangi bir sıralama ya da düzen gözetilmeden verildiği tespit edilmiştir. Dört risalede toplam 145 fıkra ve 23 tane hikâye olmak üzere 168 tane metin yer almaktadır. Fıkralardan altı tanesi Nasreddin Hoca ve bir tanesi Bekrî Mustafa'ya ait olup geri kalanının büyük çoğunluğu meçhul kimselere ait fıkralar olduğu görülmektedir. Ayrıca Cuhâ, Behlûl ve Karakuş gibi yabancı fıkra tiplerinin latifelerine de yer verilmiştir. Her hikâyede okuyucuya verilmek istenen mesaj, metinlerin sonunda bir cümleyle açıklanarak aktarılmıştır. Hem risalelerin muhtevası itibarıyla hem de yazarın yaptığı açıklamadan hareketle fıkra ve hikâyelerin, farklı kaynaklardan toplama, tercüme ve sözlü kaynaklardan derleme yoluyla bir araya getirildiği anlaşılmaktadır.

2.5. Metin⁴

Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 1⁵

[2]

İhtâr

Letâife müte'allik olarak şimdiye kadar gerek lisan-ı Türkî ve lisan-ı ecnebiyye üzere muharrer kütüb ü resâil ile bazı evrâk-ı matbuada mütalâa gerek istimâ olunan ba'd-ez-în dahi mütalâa veya istimâ olunarak zabt u tahrir ü tercüme edilecek olan fikarât u hikâyatın en güzidelerini hâvî bir risaledir.

İmza

Mahmûd Şâkir bendeleri

[3]

Latife

Vaktin birisinde üç adam

Karnını doyuracak yer bulamayarak bir aşçı dükkânına girmiş olan merkûmândan birisi ba'de't-taâm biri yediği yemeğin akçesi istenildiğinde aşçıya "Aferin evvelce verdik ya, iki defa mı alacaksın?" dediği gibi diğeri de "Evet evet ben verirken o da verdiydi unutmuşsun." diye arkadaşına şahadetle kendi verdiğini dahi davaya ...⁶ ve aşçı "Hayır almadım." demekle beyinlerinde vukûa gelen mu'âraza esnasında üçüncüde ağlamaya başlayıp aşçı tarafından "Sana ne oldu ki ağlıyorsun?" sualine "Bu iki kuvvetli koca adamların hakkını ketm ediyorsun. Ben ise zayıf ve nâ-tüvânım. Hâlim neye varacak." demeye ve "Sen de mi verdindi?" deyince ay inkâr mı ediyorsun deyip fazla olarak bir de yemin etmeye mecbur olmuştur.

Bir Adam İle Bir Bahçıvan

Bahçıvanın biri bahçede bakla sulamakta iken bir adam gelip sahra ve beyâbân[da] zuhur eden baklalar hiçbir kimse tarafından terbiye [4] olunmaksızın gayet güzel ve hoş manzar ve bostandaki baklalar o kadar terbiye-i hizmet gördüğü hâlde niçin serî'z-zevâl ve nâ-bedîdâr olur diye sual eylemiş ve bahçıvan dahi sahradaki baklaları terbiye eden asil anas[ı] ve bostandakileri terbiye eyleyen üveyi anasıdır cevabını vermiştir. [Mânâsı] Asil validenin çocuklar hakkında terbiyesi üveyi validesinin terbiyesinden mükemmel ve âlâdır.

Piyango Numarası Satan Bir Fakir

Fakirin biri elinde birkaç piyango bileti ve halkı teşvik için "Her kim bu biletten alır ise yarım milyon kuruş kazanacak." diye bağırmış. O aralık zengin bir adam geçerken fakirin hâline

⁴ Metin neşri hazırlanırken günümüz imlasına yakın bir kullanım tercih edilmiştir. Bilhassa günümüzde nadiren kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerde uzatma ve ayın işaretleri gösterilmiştir. Metin içerisindeki noktalama işaretlerinin büyük bir kısmı tarafımızdan eklenmiştir. Sayfa geçişleri metin içerisinde [] ile belirtilmiştir. Metinlerde eksik olduğunu düşündüğümüz yerlere yapılan eklemeler [] içine alınarak gösterilmiştir. Anlam açısından kusurlu bulunan veya herhangi bir kelime ya da satır atlaması olan yerlerde dipnot düşülerek gerekli açıklama yapılmıştır.

⁵ Neşrettiğimiz bu risalenin kapağında çok silik şekilde biri andıran ifade yer almaktadır. Araştırmamız sonucunda farklı kütüphanelerde risalelerin dörtten fazla sayısı tespit edilemediği ve içeriğinin diğerlerinden farklı olmasından dolayı bunun da birinci sayı olduğu kuvvetle muhtemeldir. Bu sebeple birinci sayı kabul edilerek incelenmiş ve metin neşrinde sıralaması ona göre yapılmıştır.

⁶ Burada anlam uymuyor. Muhtemelen satır atlaması yapılmıştır.

bakıp "Oğlum biletleri alırım fakat fakir bir adam olduğunu hâlden anlıyorum. Rızkına mani olmak istemem. Bunlar sende kalsın da şu yarım milyon frankı sen kazan." demiştir.

Üç Adam

İki ahbap bir üçüncü dostları hakkında kelimât-ı âtiyyeyi söyleşirler idi. Zavallı karıdan yana hiç tâli'i yoktur.

Geçen sene aldığı kadın vefat etmiş.

Evet işittim. Pek teessüf ettim. İlk karısı iki [5] sene muammer olmuş idi. İkincisi iki buçuk, üçüncüsü altı ay, dördüncüsü bir sene muammer olarak beşincisi olan karısı da bir sene zarfında vefat etmiş. Vah bî-çâre adamcağıza vah!

Beri tarafta zevcesiyle otuz dört otuz beş sene kadar yaşamış bâ-husûs çirkinliğinden, huysuzluğundan bıkmış usanmış olan bir zat uzaktan bunların sözünü işitmesiyle dayanamayarak der ki:

- "Dünyada tebrik olacak bir bahtiyar adam var imiş. Anı da "bî-çâre" zannıyla taziye ediyorsunuz." demiş.

Vaktin Birinde Bir Adam

Bir elinde bir fener ve omzunda bir su testisi olduğu hâlde yoldan giden âmânın birine bir zat tesadüf edip âmâyâ "Yahu senin gözlerin görmediği hâlde elindeki feneri ne beyhude kendi kendine zahmet ediyorsun?" dediğinde "Hay budala hay! Bu feneri benim için mi zannediyorsun? Senin gibi kalp gözü körler yolda bana dokunup da omzumdaki testiye kırmaması için." demiş.

Bir Arslan Bir Öküz

Bir arslanın biri öküz görüp paralamak istediye de [6] öküzün cesâmet ü kuvvetinden korkarak öküzün yanına takarrüp ile "Bugün bir kuzu kestim buyurun bu gece birlikte giyelim." dedi. Öküz davete icabet edip birlikte arslanın sakin olduğu mahalle geldiler. Arslan orada birçok odun yakmış ve bir koca kazan koymuş olduğunu öküz görür görmez geriye dönerek firar etti. Arslan "Gelmenize müteakip avdete sebep nedir?" diye sual eyleyince "Gördüğüm hazırlık kuzudan büyük bir kimse için olmalıdır zannedirim." demiştir. [Mânâsı] Akla gerektir ki düşmanın sözüne aldanmaya ve onun üns ü iltifatını kabul eylemeye.

Bir Sinek İle Bir Öküz

Sineğin biri öküzün boynuzuna konup biraz oturduktan sonra "Ağırlığım size zahmet verdiği zaman bana haber verin de kalkıp gideyim." dediğinde öküz "Boynuzuma konduğun vakit haberim olmadığı gibi gittiğinden de haberim olmaz." demiştir. [Mânâsı] Pek çok kimseler vardır ki asla kadr ü itibarları ve değerleri olmadığı hâlde kendilerini muteber zannederler.

Bir Hekim

Hükemâdan biri kât'ien nezâkete itina etmez lâûbâli meşrep bir zat imiş. Mu'âsırı olan hükemâdan birkaç zat ile "ilm-i mevaliye" [7] den bahseder iken bahis farenin tevellüdü veya taaffünü olduğuna intikal etmiş. Bizim hekim farenin taaffünü olduğu iddiasını der-miyân eylemiş ise de bir diğeri tevellüdü olmasında ısrar eylemiş. Delinin nedir dediklerinde "Taaffü-

nü olduğunu iddia eden zattır. Eğer onun dediği gibi olaydı her gün kendisinin koynundan, koltuğundan birkaç fare vücuda gelirdi." demiştir.

Bir Kadın

Bir müsamerede kadının biri hikâye-nüvîs muharrirlerinden bir zatın yanında bulunup kendisiyle musâhabâta dalar. Lakırdı cariyeye ahz u istifrâşı üzerine intikal ettiğinde kadın, muharrire der ki:

- Bi'l-farz ben şu şimdiki hâlimle cariyeye olmuş olsam kıymeti kaç lira tahmin edersiniz? Muharrir, kadını nazar-ı tetkikten geçiyor imiş gibi yukarıdan aşağı süzdükten sonra:
- Size doğrusunu söyleyeyim mi? Ben kendim sizi alacak olsam bin lira verirdim.
- Böyle üzerimdeki cevahir vesaire ile beraber mi?
- Evet efendim.
- Lakin yalnız cevahirim bin lira eder.
- Ben anları da hesaba kattım efendim. [8]

Bir Adam İle Hınzır

Adamın biri bir koyun ve bir keçi ve bir hınzırı hayvana yükletip satmak üzere şehre getirir. Ve bunlardan koyun ile keçi asla hareket etmezler idi. Ama domuz rahat durmayıp daha ıstırap ve harekette olmasıyla sahibi "Be hey hayvanların en alçağı! Koyun, keçi hiçbir gûne esir-i ıstırap göstermedikleri hâlde sen niçin yerinde durmak istemezsin?" dedikte "Herkes kendi nefsinin derdini bilir ve ben bilirim ki adamlar koyun ve keçiyi yün ve sütünü almak için severler ve bende bunların hiç birisi yoktur. Yakînen bilirim ki şehre vasıl olduğum gün canımın çıktığı zamandır." demiş.

Kibardan Biri

Yalıda sandalın ziftlendirilmesini uşağın birisine emreder. Sandal ziftlendirip bin beş yüz kuruş masraf pusulasını efendinin çenesine dayadıkları gibi efendi "Bir müddet bir sandal ziftlenmesine bu kadar masraf neden gidiyormuş?" deyince uşak "Efendim sade sandal ziftlenmedi beraber ben de ziftlendim, vekilharçta ziftlendi, kethüda da ziftlendi de vardı iş buralara dayandı." demiş. [9]

Yaşını Gizleyen

İhtiyar olduğu hâlde gençlik taslamakta bulunan bir kadın bir mecliste kendisinin yirmi beş yaşında olduğunu dava ettiğinde huzzârdan olup vaktiyle kendisiyle birlikte mektepte okumuş olan bir kadın dayanamayarak demiş ki:

-Demek olur ki sizinle beraber piyano dersi aldığımız zaman henüz dünyaya gelmemiş idiniz.

Eşekarısı İle Balarısı

Bir gün eşekarısı balarısına "Eğer beni beraber götürürsen senin gibi ve belki senden daha iyi bal yaparım." dedi. Balarısı razı olup beraber götürdü. Vaktâ ki eşekarısı bal yapmayınca balarısı anı öyle soktu ki candan ümidi kesildi. Can verir iken kendi kendine "Ben bu akıbete müstahakım. Mademki ben nefes yapmaya bile muktedir değil idim bal yapmak davasını ne

için etmişim." demiştir. [Mânâsı] Bir hayli kimseler hiçbir şey bilmedikleri hâlde bilgiclik iddia ederler.

Bir Köylü

Köylünün biri gayet zayıf merkebe binmiş gidermiş. [10] "Nereye?" demişler. "Pazara gidiyorum." demiş. "Canım pazar, Cumartesi günü kurulur. Buraya yarım saattir. Hâlbuki bugün Salı." demişler. "Bu gidişle Cumartesi'ne yetiştirebilirsem ne devlet." demiş.

Bir Adam

Hâl-i ihtizârda bulunan bir adamın yanında bulunanlardan biri güya kendisine cesaret vermek için "Cesaretini kaybetme birader. İnsan dünyada [hepsi] topu bir kere ölür." dediğinde muhtasar "Şüphe yok insan bir kere ölür. Eğer ölüm birkaç kere olmuş olaydı böyle cesaretsiz mi bulunurdum." demiş.

Bir Tama'kâr

Paris'te ashâb-ı servet ü yesârdan bir tama'kâr hastalanarak can çekişmeye başladığı sırada hezâr keder ve meşakkatle topladığı ve yemeğe bir türlü kıyamadığı malının yarısını bir fayda ve menfaatini görsün emeliyle akraba ve ta'allukâtı tarafından bir vasiyet etmesi kendisine teklif olunmuş ise de merkum nukud enfâsı hayatiyesini tekmil edip sıfırı tüketmek ile meşgul olduğundan hiç oralara yanaşıp cevap vermemiş olduğu hâlde muahharen herifin derece-i haset ve tammâ'a aşına olanlarından biri "Siz şöyle durun. Ben çaresini bulur, anı söyleyim." deyip hastanın [11] kulağına yanaşarak "Mösyö yeni yaptırdığın evin kiracılarına ne yapalım, kirayı tenzil eyleyelim mi?" deyince zahir mal canın yongası olduğundan herif ürkerek meşguliyetini terk ile hemen cevaba mübâderet edip "Ne söylüyorsunuz kirayı artırın." demiş ve "Peki" cevabıyla mukabele olduğu üzerine izhâr-ı mahzûziyyetle rahat rahat canı çıkmış. İşte malına kıyarak bir parça peynir alıp bir şişe içine vaz ile ağızını mühürledikten sonra bir dolaba koyup kilitlemiş ve karnı acıktıkça şişeyi çıkarıp ekmeği pek batırmayarak ekmeği yemeği âdet edinmiş ve bir gün hizmetçisinin dolabın önünde bir şey yediğini görmekle akli başından giderek dolaba koştuğu sırada zavallının elindeki ekmeği dolabın anahtar deliğine sürüp zu'munca peynir ekmeği yediğini görünce "Be hey oğlan beni kül ettin. Katıksız ekmeği yiyemiyor musun?" diye dolabın anahtar deliğini dahi muhkemce tıkamış olan ve ahir ömründe kuyudan kovayı çıkarmaya uğraşırken kuyuya düşüp bunun üzerine hizmetkârının tez elden bulup getirdiği kuyucunun kendini çıkarmak esbâbına teşebbüs edildiğini suya dalıp çıkarken hissettiği sırada hemen can havliyle hizmetkâra "Aman oğlan pazarlığı kesiyorsun yoksa herif çıkardıktan sonra benden dünyanın parasını ister. Benim ise uğra [12] şıp üzülme vaktim yok diye nidâ ve hizmetkâr dahi velinimetinin emrine imtisâlen kuyucu ile uzun uzun pazarlığa oturduğu sırada bata çıka akıbet boğulup ba'dehû terk-i dünya etmekle âlem-i hasette ibkâ-yı nâm etmiş bulunan hasîs-i meşhur rağmen bâlâda mezkûr mösyö epeyce uğraşmış ise de eslâfına fâik olamamıştır.

Kedinin Biri

Kedinin biri demircinin dükkânına gelip yere atılmış bir eğe bularak diliyle yalamaya başladı. Ve dilinden akan kanı eğeden akıyıp zannederek alıp yutuverdi. Dilini beraber yiyip öldü. [Mânâsı] Bazı kimseler kendi mallarını müflis oluncaya kadar mahalsiz ve hesapsız harc ederler ve işin nereye varacağını bilemezler.

Kapımdan Şer Geçmedi

Bir adam bir mahalde "Elhamdülillah şimdiye kadar kapımdan içeri hiçbir şer girmedi." diye tefâhür edermiş. Ehibbâsı işitince "Efendi, teehhül ettiğiniz zaman haremizin kapıdan girmeye de bacadan mı düştü." demiş.

İki Adam

Bir sokakta iki adam gayet çirkin ve zayıf bir fahişe için [13] kavga ederlermiş. Oradan geçen iki arkadaştan biri bunların kavgasını merak ile biraz durup seyrettikten sonra arkadaşının yanına geldikte arkadaşı "Kavganın aslı ne imiş?" diye sorması üzerine "Ne olsun iki köpek bir kuru kemik için kavga ediyorlar." demiş.

Nims İle Tavuklar

Nimsin⁷ biri tavuklar[ın] hastalığını işitip bir tavus postu giyerek tavukların hatırlarını sual etmek için yanlarına gitti. Selam verip "Ey biraderler nasılsınız ve hâliniz ne yolda geçiyor?" diye sual eyledi. Tavuklar "Senin yüzünü görmediğimiz gün hâlimiz pek iyi geçiyor." dediler. [Mânâsı] Hilekâr kimse muhabbetini riya ile izhar eder.

Malum Papağan

Herifin biri bir papağan alıp "Ona ne şüphe" ibaresini öğretmiş. Papağanı bir tacire götürüp yüz altına satacağını söylemiş. Tacir "Bu papağan eder mi?" deyince papağan "Ona ne şüphe" deyince tacir taaccüp edip hemen papağanı yüz altına almış evine getirmiş. Papağana her ne sorsa papağan yalnız "Ona ne şüphe" diye [14] mukabele edermiş. Tacir canı sıkılıp "Eyyah bu kadar parayı nafîle verdik. Hayvan gibi aldanmışım." deyince papağan yine "Ona ne şüphe" deyince son defa olarak bu sözü bihakkin mahallinde sarf etmiştir.

İki Kız

Şehirli iki kız bir köyde geşt ü güzâr ettikleri esnada kucağında bir keçi yavrusu götürmekte olan bir delikanlı bir çobana rast geldiklerinde kızlardan biri keçiyi okşayarak refikesine "Bak kız ne kadar güzel fakat boynuzları yok." diye çobana harf-i endâzelikte bulunduğu çoban "Boynuzları evlendikten sonra gelir." demiş.

Bir Adam İle İki Yılan

İki yılan birbirleriyle kavga etmekte oldukları hâlde diğer bir yılan zuhur edip bunların beyinlerini telfî eylediğini adamın biri görünce sonradan gelen yılan "Eğer sen bu ikisinden daha şedîd olmamış olsaydın onların arasına girmezdin." demiştir. [Mânâsı] Fena adam kendi cinsine meyleder.

İbnü'r-Rûmî

Şuarâ-yı 'Arabdan hicv ile me'lûf olan meşhur İbnü'r-Rûmî'yi [15] ricâli asrından biri davetle tesmîm eder. İbnü'r-Rûmî teessür gibi hissetmekle defî çaresini bulmak için kalkıp giderken sahib-i davet "Nereye gidiyorsun?" deyince İbnü'r-Rûmî "Gönderdiğin yere gidiyorum." diye

⁷ Nims, nünün kesriyle. Bir küçük canavardır ki Mısır diyarında olur. Ejderhayı yaralar.

ahrete gönderdiğini ima eyler. Yine sahib-i davet "Öyle ise pedere selâm eyle." dedikte "Cehennem gitmiyorum ki pederinizi bulup tebliğ-i selâm edelim." demiş.

Feylosofun Dostlarından İctinâbı

Feylesof meşhur Volter, Ferney Sarayı'nda ikamet ettiği esnada bir gün ziyaretçilerin kesretinden canı sıkılarak "Ya Ra! Sen beni, dostumun elinden kurtar. Ben düşmanlarımla kendim başa çıkarım." demiştir.

Timur'la Hoca Nasreddin

Timur'la Hoca Nasreddin'in letâif muhâverâtı malûmdur. Bir gün Timur, Hoca'ya "Bu halk ne zamana kadar doğar vefat eder?" dedikte cevaba "Cennetle cehennem doluncaya kadar." demiş.

Yek Çeşm İle Hamalın İstihza Eylemesi

Hamalın biri bir gün ale's-seher sırtına birçok eşya yüklenip yolda gider iken hanenin birinde gözünün biri kör bir adam [16] yalnız bir kanadı açık bulunan pencereden başını çıkarıp müteaccibâne hamala "Böyle erkenden bu kadar yük yüklenip nereye gidiyorsun?" diye istihza etmek istediğinde hamal başını kaldırıp da herifin yek-çeşm olduğunu görünce hem kendisine hem de pencereye şâmil olmak üzere "Hakkın var gerçekten pek erken imiş. Hatta sen de daha bir pencere açmışsın." cevabını vermiş.

Bir Mu'abbir

Vaktiyle tabiiyyûndan biri rüyasında pabuçlarını fare yediğini görüp ertesi günü rüyasını mu'abbire nakledince mu'abbir herifin tabiiyyûndan olduğunu bildiği cihetle "Farelerin bu misülli eşyayı yemesi tabii olduğundan böyle şeyler vukûat-ı tabiiyyedendir. Eğerci aklınızıemiş olduklarını görmüş olaydınız hakikat-ı rüya olarak tabirine sarf-ı zihin ederim." demiş.

Oruç Yiyen Adamın Biri

Orucun farz ve sahurun sünnet olduğu malûmdur. Herifin biri ramazanda hem oruç tutmaz hem de sahur ta'âmı yer imiş. Bir gece zevcesi serzeniş yollu "Ya oruç tut ya sahur yeme." dediğinde herif "Maşallah farzı terk ettiğim elvermiyor da bir de sünneti mi terk edeyim." cevabını vermiş. [17]

Değirmenci

Değirmencinin biri merkeple yolda giderken herifin biri müstehzâne "Nereye böyle efendiler, ikiniz birlikte nereye gidiyorsunuz?" demesi üzerine değirmenci "Efendim üçümüz de un tedarik etmeye gidiyoruz." cevabını vermiştir.

Karakuş

Bir gün bir adam Karakuş'un huzuruna gidip ve beraber bir adam daha gidip "Efendim bu adam benim kulağımı ısırıldı." diye şikâyet etmiş. Karakuş keyfiyetini müdda aleyhten istifsâr ederek "Hayır efendim ben ısırmadım. Kendisi ısırması da bana iftira atıyor." cevabını aldığı anda meclisten kalkıp bir odaya giderek sandalyenin üzerine çıkar kulağını ısırılmaya çalışıyor. Bunun böyle uğraşmasından bir aralık sandalye devrilmekle beraber kolu da sakatlanır. Bu hâl ile

odadan çıkarak müdda aleyh "Bunun kulağını ısırın sensin, benim kolumu kıran da." diyerek herifi hapsedtirmiş.

Uşak İle Efendi

Efendinin akılsız serser bir uşağı varmış. Bir gün efendi [18] çarşıdan gayet nefis ve pahalı bir testi alıp uşağa "Göreyim sen şu testiği düşür de kır!" diye 'ala tarîki'l-kinâye tenbih etmek istemiş ise de uşağı tamamına anlayıp testiği elinden yere bıraktığı gibi parça parça etmiş. Efendi "Bre ne yaptın?" dediğinde uşağı "Çarşıda bu kadar halk içinde efendimin emrini yerine getirmeyeyim de herkes bana terbiyesiz desinler öyle mi!" demiş.

Hasta Bir Kadın

Elli yaşını mütecâviz bir kadın hastalanıp bir tabip celp etmiş. Tabip kendisini muayene ile hiçbir şeyi olmadığını ve bazı etvârı ve ekvâlden açıkça bir şey olduğunu anladığında kadının orada hazır bulunan oğluna latife tarafından "Validenizin hastalığı anlaşıldı. Bunun ilacı kendisini kocaya vermektir." demiş.

Çocuk "Ama efendim, hiç elli yaşında bir koca karı kocaya verilir mi?" demesiyle koca karı hiddetlenerek "Sus cahil sen hekimin bildiği kadar mı biliyorsun." diye takdir etmiş.

Hayret İle Celal Paşa

Divan kâtiplerinden meşhur efendi ki bundan kırk sene evvel Mısır'da vefat etmiştir. Erzurum valisi Celal Paşa'nın [19] divan efendisi iken bir gece esna-yı işrette paşaya gayet güzel bir hikâye söyler. Hikâye paşanın hoşuna gidip Hayret'e beş bin kuruş ihsan eyler. Ertesi gün Hayret paraları hazinedardan ister. Hazinedar paşadan istîzân eder. Paşa, Hayret'i çağırıp "Akşam işret hâliyle öyle bir halt etmişim. Ana bakılır mı?" deyince Hayret "Estağfurullah akşam halt etmediniz. O haltı şimdi ediyorsunuz." demiştir.

Meşhur Köpek Hüseyin Paşa

Köpek Hüseyin Paşa ki sehâ ve kesret-i atâ ile meşhurdur. Kaptan-ı derya iken bir gün boğaz içinde vâki sahilhânesinde denize nâzır bir odada oturmuş. Öteden beri bir ihtiyar kapıcının dalgın kürek çekerek gelmekte olduğunu görmesiyle herifin bu hâlden kemâl-i zaruretten olduğunu istidlâl edip tamam kayıkçı paşanın oturduğu odanın önüne gelince paşa pence-reden kayığın içine bir kese altın atar. Kese kayığın anbarına düşer. Altınlar yayılır. Kayıkçı birdenbire ne olduğunu şaşırıp ayağa kalkar. Ellerini asumâna kaldırır. Bir kere "Ya Rab" derse de duanın alt tarafını getirmez. Hemen paşa pencereden başını çıkarıp kayıkçı "Sus" diye bağırır. Kayıkçı korkusundan derhâl susup ellerini indirir. O hâlde paşanın kethüdası yanına girip [20] "Efendim, fakirin şu hâlde can u dilden edeceği duayı niçin kestirdin?" dediğinde paşa "Görmedin mi herif hayretinden ne söyleyeceğini şaşırırdı. Ya maazallah aman Ya Rabbi şu adamı kayıkçılar kethüdası yap da biz de rahat edelim der de duası kabul olursa benim nice olur." demiş.

Karı Koca

Bir herifin zevcesi hastalanıp kocasına "Eğer ben ölecek olursam senin hâlin nice olur." dediğinde kocası da "Ya ölmecek olursan o zaman hâlim nice olur." demiştir.

Hoca Nasreddin

Hoca merhumun haremi vefat etmiş. Hoca'da teessüf alameti gören olmamış vakten mi-ne'l-vakt merkebi vefat etmiş. Hoca'da pek ziyade hüüzün ve esef alamet görülünce bazı dostları bu hâlde taaccüp edip haremine kâtien teessüf etmediği hâlde merkebin zayâ'ına bu derece mükedder olmağın sebebini sorduklarında Hoca merhum "Haremim vefat ettiği zaman komşularımın başıma toplanıp Hoca teessüf etme sana andan âlâsını bulur diye teselli etmişlerdi. Fakat merkep öldüğü zaman hiçbir kimse gelip böyle bir tesellide bulunmadı da onunçün teessüf ediyorum." demiş. [21]

Bir Adam

Herifin biri bulunduğu memleketin kadısına gidip "Gusül etmek için çölte suya girdiğim zaman ne tarafa teveccüh edeyim?" diye danışmış. Kadı zurefâdan olmakla "Elbiseni ne tarafa bırakıyorsan o tarafa müteveccih ol ki hırsıza çaldırmayasın." demiş.

Diyojen

Hükemâ-yı Yunaniye'den meşhur Diyojen dahi hoşgûlardan imiş. Kendisinin meşreb-i kanaatkârîsine karşı Eflatun'un âlf saraylar ve mükellef köşkler ve muntazam bahçelerde vakit geçirdiğini gördükçe Eflatun aleyhinde sözler söylemiş. Bir gün Eflatun bahçesi önünden geçerken bahçenin kapısı önünde duran uşaktan bir incir ister. Eflatun'un uşağı Diyojen'in bir incir istediğini koşup efendisine haber verir. Eflatun hemen bir sepet incir düşürülüp Diyojen'e verilmesini emreder. Uşak bir sepet incir düşürüp Diyojen'e verir. Diyojen, uşağa hitap ile "Sen de söz anlamakta efendinin gayrı imişsin. Efendinden de bir kimse bir söz sorsa bir çuval cevap verir. Sen de bir incir isteyene bir sepet incir veriyorsun." demiştir. [22]

Kral Şarl

Fransa krallarından beşinci Şarl vükelâsından birinin yeni yaptırmış olduğu konağı gezmeğe gitmiş. Her tarafını gezdikten sonra matbaha dâhil olmuşlar. Kral matbahı pek küçük bulduğundan "Konak pekâlâ olmuş ama matbahı pek küçük yaptırmışsınız." demiş. O da "Efendimiz eğer matbah büyük olmuş olaydı bendehâneniz bu kadar büyük olamazdı." demiş.

Hoca Nasreddin

Hoca Nasreddin'e "Efendi! Dünyada mahrem-i esrarın kimdir?" dediklerinde "Halkın gönlü benim anbarım olduğunu bildiğim için şimdiye kadar sırrımı açmadım." demiştir.

Tabip

Tabibin birine sormuşlar ki "Sizce en fena hastalık hangisidir?" o da cevabında demiş ki "Füc'edir zira isabet ettiği adamı bir anda götürdüğü cihetle tedaviye ve ücret-i tedavi almaya meydan bırakmaz." demiş.

Zevc ve zevce beyninde:

- Herif yine seni meyhaneden çıkarken görmüşler.
- Ya çıkmadığımı mı görmelerini istiyorsun demiş. [23]

Paris'in meşhur lokantacılarından birinin zevcesinin vefat etmiş olmasından dolayı birçok ağlayıp cızladığını gören müşterilerinden biri merkume:

- "Bu kadar teessüfün mânâsı yok. Hem zevceniz size sadık değildi. Sizi daima aldatır ve hıyanet ederdi." demiş.

Lokantacı:

- "Yalnız beni değil herkesi aldatırdı. İşte bundan dolayı pek çok müteessifim. Çünkü hesapların yekûnünden ettiği yanlışlıkların sonu otuz bin frank kazanırdım." demiştir.

Son

Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 2

[2] İhtâr

Letâife müte'allik olarak şimdiye kadar gerek lisan-ı Türkî ve lisan-ı ecnebiyye üzere muharrer kütüb ü resâil ile bazı evrâk-ı matbuada mütalâa gerek istimâ olunan ba'd-ez-în dahi mütalâa veya istimâ olunarak zabt u tahrir ü tercüme edilecek olan fıkârât u hikâyatın en güzidelerini hâvî bir risaledir.

İmza

Mahmûd Şâkir bendeleri

[3]

Şehid Ali Paşa

Şehid Ali Paşa sadrazam iken o asrın ricâlinden Meseleci Hasan Paşa namında bir zatın oğlu gayet sefih olduğundan malını itlâf eder imiş. Asdikâsı keyfiyeti müşârünileyh Ali Paşa'ya ihbar ile bir vâsi tayini rica ettiklerinde müşârünileyh dahi Yek-çeşm Mehmed Ağa namında ricâlden bir zatı vâsi tayin eder. Ertesi günü Hasan Paşazade sadrazama gidip "Mehmed Ağa'yı bendenize vâsi tayin buyurmuşsunuz. Hâlbuki o bendenizden daha sefih ve müsriftir." dediğinde Ali Paşa "Neden malûm?" demesiyle "Gözünün biri kör iken çifte camlı gözlük kullanıyor. Bu sefâhat değil midir?" demiş. Mûmâ-ileyhine müşârünileyh Ali Paşa'nın pek hoşuna gidip vâsiyi değiştirmiş imiş.

Bir Yâvegû

Yâvegû bir şahıs hükemâdan birinin yanına gidip faydasız bir takım sözler ile o zatı birçok zaman müteezzi ettikten sonra "Pek çok söyledim artık sükût etmeliyim." dediğinde Hakîm "Sen söz söylemedin ki -hatta sükût edeyim- diyorsun!" demiştir. [4]

Obur Adam

Bir obur adam beş parmağıyla birden yemek yer imiş.

Bir gün bu adam bir ziyafette bulunarak sofraya oturduğu zaman âdeti vechle yine beş parmağıyla başladığında huzzârdan biri herife "Niçin böyle beş parmağınla yemek yiyorsun?" diye tarif etmesi üzerine obur "Altı parmağım olmadığı için." cevabını vermiştir.

Bir Arslan

Arslan[ın] biri güneşin şiddet-i hararetinden bir gârın sâyesine ilticâ etti. Orada bir çekirge peydâ olarak arslanın arkasında dolaşmaya başlayınca arslan huylanarak ve sol tarafına döner ve kemâl-i tehevür ve gazabından titrer idi. Tilkinin biri bu hâli görüp güldü. Arslan tilkiye hitaben "Beni müşahede ettiğin ve cheleler zan olmaklığım çekirgeden korktuğumdan değil bil ki onun hakaretindedir." dedi. [Mânâsı] Akıla hakaret ölümden bed-terdir.

Diyojen

Diyojen kırdı gezerken delikanlıların ok attıklarını ve okların her biri bir tarafa gidip hiç hiçbirinin hedefe isabet etmediğini [5] görünce nefsinin korunması için "Bundan âlâ me'men olamaz." deyip nişangâha oturmuştur.

Bir İngiliz

Bir İngiliz, Paris'e gidip bir lokantada yemek yedikten sonra garson ile hesabını görür iken yediği ta'âmları birer birer söyleyip nihâyet emirde "Başka bir şey var mı?" diye sorduğunda bir de garson bedeniz .. yollu bir zerâfetle garson kendi bahşişini anlatmak istemiş ise de koca İngiliz düşünüp taşındıktan sonra "Hayır hayır garson yediğim hatırıma gelmiyor." demiştir.

Fakirın Biri

Fakir hâli bulunduğu cihetle mükemmel elbisesi bulunamamaktan nâsî soğuktan hanesinden taşraya çıkamayan fakirin birine "Bugün kıra çıkacağız orada yemek için size ne pişirtelim?" mealinde yazılan tezkireye cevaben fakir merkûm "Benim için bir cübbe ve bir de gömlek pişirin." demiş.

Bir Karı İle Tavuğu

Kadının birinin bir tavuğu olup bu tavuk her gün bir adet gümüş yumurta yumurtlardı. Kadının kendi kendine bir gün düşünüp "Eğer bu tavuğun yiyeceğini artırır isem elbette günde iki adet yumurta verir." diye tavuğa ziyadece yem ve su vererek [6] ve tavuk da yiyip havsalası dolarak ölür. [Mânâsı] Çok kimseler şekk ve şüpheli olan faydayı ele geçirmek için ellerindeki sermayeyi ifnâ eylerler.

Bir Esrarkeş

Esrarkeşlerden biri bir gün esrarı ziyadece çekmiş. O keyf ile karısının esvabını giyip başına bir hotoz kurup sokağa çıkmış. Bir berber dükkânı önüne geldikte meğer berber herifin ehîbbâsından imiş. Hâline acıyıp hemen âyineyi kaptığı gibi herifin karşısına tutmuş. Herif gözünü açıp kendisini âyinede karı kıyafetinde görünce "Eyvah kocamdan izinsiz sokağa çıkmışım. Herif duyarsa beni boşar." diye bir koşu evine gitmiştir.

Münâzi'ecl Bir Adam

Herkesle münâzi'e ve mücadeleyi i'tiyâd edinmiş olan bir adam münâzi'e ettiği adama mağlup olacağını anladığı gibi "Ah beni islah eyleye." der savuşur imiş. Bir gün zurefâdan bir zata musallat olup fakat zarifin kendisi polise tevkîf ettireceğini anlamasıyla bir mu'tâd "Ah beni islah eyleye." diyerek tabanları kaldırıncâ zarîf arkasından bağırarak "Ah seni islah eyleyeceğine yeniden başka bir adam vücuda getirmiş olsa daha hayırlı olur." demiş. [7]

Meraklı Bir Adam

Mısır ahalisinin olunan⁸ sualine süratle i'ta-yı cevapta maharet ve şöhratlerini kendi memleketinde işitip merak eder. Zaten biri bu keyfiyeti tahkik ve tecrübe için Mısır'a azîmet etmiş ve Mısır'a vardığında sokakta gider iken çocuğun birine tesadüf edip bakayım şu çocuk sualime ne cevap verir diyerek "Çocuk çocuk sizin memleketle ne çok eşek var." demesi üzerine çocuktan "Evet efendim memleketimizde pek çok eşek var fakat çoğu gariban." cevabını alınca "Vay anasını." diyerek çocuğun soruya böyle cevap tedarîğine istigrâb-ı hall şüphe ederek avdet etmiş.

Bir Garıp

Garibin biri kar yağar iken esvabını çıkarıp vücuduna kar sürmekte olduğu hâlde bir kimse "Niçin vücuduna kar sürüyorsun?" diye soru eyledikte "Beyazlanmak için." Bunu hekimin biri işitip "Be hey adam! Beyhude eziyet çekme zira kar senin vücudunu beyazlandırmaz belki senin vücudun anı siyahlandırır." demiş. [Mânâsı] Fena adam hiçbir şeyi iyi edemez belki iyiyi fena eder.

Tufeylînin Biri

Tufeylî yaşar bir herif bir bahçeye girmiş. Bakmış ki beş altı kişi bahçede oturmuşlar eğleniyorlar. Bu adam da tufeylî [8] olarak yanlarına gider oturur. Herif bu adamı iştigal için derler ki şu bahçede bu penc-şenbih gününde gelecek penc-şenbih gününe kadar oturalım eğlenelim.

- Biri der ki pekâlâ olur. Bir haftalık yemek benim üzerime olsun.
- Diğeri bir haftalık işret benim üzerime.
- Bir diğeri çalgı da benim üzerime.
- Bir diğeri bağ ücreti de benim üzerime.
- Tufeylîye derler ki "Siz üzerinize neyi alacaksınız?"

Tufeylî dahi "Eğer bir hafta buradan bir yere gidersem Hakk'ın laneti de benim üzerime olsun." demiştir.

İki Kişi

İki kişi beyninde:

- Efendi geçende bir mahalde benim zekâvetimi methettikleri hâlde siz benim zekâ ve dirayetten ârî olduğumu iddia etmişsiniz öyle mi?
- Yalan söylemişler. Zira ben hiçbir mecliste bulunmadım ki orada sizin dirayetiniz medh olunsun.

Arbedeci Bir Adam

Bir herif hamama girip çıktıkça "Bohçam açılmış ve esvabımdan filân şey zayı olmuş." diye arbede ederek hamam parasını ve dellâk ücretini vermemeyi âdet etmiş ve bunun o hâli şehirde [9] şöhrat bulmuş olduğundan hamamcılar merkûmu hamama koymaz olmuşlar. Nihâyet

⁸ Cümleinin anlamının tam olarak anlaşılabilmesi için bu kelimeden önce bir ifadenin bulunması gerekmektedir. Burada bir eksiklik vardır.

merkûm çaresiz kalıp bir gün bir hamama gittikte hamamcı ile mukavele edip bir kimseyi hırsız çıkarmam ve ücretinizi tamam veririm diye yemin etmekle hamama girmesine ruhsat verilmiş. Ve bir de herif içeri girdikte hamamcı hizmetçilere emredip herifin kâffe-i esvabını saklamışlar. Bohçasında yalnız kuşağını ve hançerini terk etmişler. Herif hamamdan çıktıkta bakmış ki esvabı gerçekten çalınıp hiçbir şeyi kalmamış. Yalnız kuşak ile hançeri duruyor. Hemen belinden peştamalı atıp kuşağı bağlayarak ve hançeri üzerine takıp o hâl ile hamamcıya hitaben "Ben ahd ve yeminim üzere sana bir şey söylemem lakin sen insaf et ki ben bu hamama şu kıyafet ile mi geldim." demiştir.

Bir Güvercin

Güvercinin biri susayıp su aramak üzere her tarafa seğırtirken esna-yı pervazda bir duvar içinde su dolu bir zarf resmi gördü. Kendisini duvara şiddetle çarpıp öldü. Canı bedenden çıkarken kendi kendine "Benim ne kadar tâli'im fenâdır ki su aramakta o kadar acele ettim ki nefsimi varta-i helâka düşürdüm." dedi. [Mânâsı] Her hususta sabr ve teennî sürat ve aceleden iyidir.

Bir Nekre

Nekre-gûnun biri bir mektebin önünden geçermiş. Bakmış [10] bir feryad u figandır gidiyor, mektebe girmiş meğer hoca çocukları döğermiş. "Hoca efendi bu çocukları niçin döğüyor-sun?" deyince hoca "Terbiye için döğüyorum. Dayak iyi şeydir. Cennetten çıkmıştır." dedikte "Dayak iyi şey olaydı cennetten çıkmazdı." demiş.

Bir Adam

Zevcesi hastalanmış olan bir köylüye şehirlinin biri "Ay oğul karına niçin tabîp getirmiyor-sun?" diye serzenişte bulunması üzerine köylü "Ne yapayım efendim. Biz fakir adamlarız. Kendi kendimize ölürüz." cevabını vermiştir.

Budala

Budaladan "manyetizma" edilmiş birinden "Yunanistan bağlarında ve dağlarında ne görürsün?" diye sorulmuş. Ve o baygın deli dahi "Göreceğim Batlamyus, Calinos, Sokrat, Bukrat, Eflatun, Aristo ve daha sâir bu gibi hükemânın gölgeleri bile eşirrâ-yı eşkıya-yı Yunaniye havfindan kemâl-i süratle kaçmakta olduğunu müşâhede ediyorum." demiş.

Karın İle Ayak

Karın ile ayak "Vücudu tutan hangimizdir." diye mücadele ederlerdi. Ayaklar "Vücudu gezdiren biziz." dedikte karın "Eğer ben yemek yememiş olsam siz hiçbir şeyi götürmeye ve belki [11] yürümeğe kâdir olamazsınız." demiştir. [Mânâsı] Eğer bir kimse büyüğünün yardımı olmaksızın bir iş yapmak ister ise hiçbir hizmet göremez.

Herfin Biri

Bir terziye herifin biri bir parça kumaş götürüp "Şundan bana bir entari yap." demiş. Terzi hemen kumaşı ölçüp entariyi biçmiş. Entari sahibi "Ben bu kumaşı senden evvel filân terziye götürmüştüm. Ölçtü bir türlü çıkaramadı. Sen nasıl çıkardın?" deyince "Onun oğlu benim oğlundan üç yaş büyük olduğundan o çıkaramaz." demiş.

Zurefâdan Biri

Zurefâdan biri esîr firâş olup yattığı esnada bir gün mahalle ahalisinden on beş kişi birden ziyaretine gelirler. Zarif bunların içinde sevmediği adamlar da olduğunu görünce ve binâen aleyh huzurlarında sıkılacağını anlayınca "Bu güne kadar hastalığımın ne olduğunu anlayamadığımdan pek ziyade merak ediyordum. Teşriflerinizden evvel birkaç tabip gelip bi'l-müşâvere hükmettiler ki hastalığım yeni zuhûr etmiş bir hastalık imiş. Ki dûçâr olan bir âdemin yüzüne baksalar bile o saat sirayet edermiş." demesiyle üzerine "Allah'a ismarladık" diyen pâyendeyi çözerek hepsi dağılmışlardır. [12]

Bir Akşam

Hizmet ettiği efendinin yanına geleli iki mâh kadar olmuş bir hizmetkâra zaten birisi çocuk "Sizin efendinin evi nerededir?" diye sormuş. Hizmetkâr "Vallahi birader iki aydır hizmet ediyorum ama bizim efendinin evi ne tarafta ve hangi sokakta olduğunu görmek değil haberini dahi alamadım." cevabını vermiş.

Kazlar İle Kırlangıçlar

Bir vakit kazlar ile kırlangıçlar maişette iştirak ederek bir sahrada karınlarını doyururlar idi. Avcılar bu hâle vâkif olup tutmağa gittiklerinde kırlangıçlar uçarak kendilerini sahil-i selâmete erİştirdiler ama kazlar vücutlarının ağırlığı cihetiyle uçmağa muktedir olamayarak avcıların eline düşüp helâk oldular. [Mânâsî] Cinsinin gayrıyla muâşeret edenin neticesi böyle olur.

Uşak İle Efendi

Efendi - Oğlan ben sana bin kere söyledim ki misafirlerin yanında bir şey emredersem hangisini diye sor. Çünkü büyüklük budur. Mesela kürek getir dersem hangi küreği getireyim de.

Uşak - Baş üstüne efendim. Bundan sonra öyle yaparım.

Bir gün misafirlerin yanında;

Efendi - Oğlan dolabı ur da söyle, haremde pederi göndersinler. [13]

Uşak- Hangi pederi efendim?

Efendi- Hele bak şu habîse, bizim peder kaç dane?

Uşak- Ne bileyim geçende siz öyle tembih etmediniz mi?

Bir Tabip

Her marazı su ile tedavi etmek mutâdi olan bir sefîne tabibi bir gün kazaen denize düştüğünde geminin kaptanı "Bizim doktor eczahanesinin içine düştü." demiştir.

Bir Zurefâ

Zurefâdan biri bir muhabbete mektup yazdığı sırada saygısızın biri yanına gelip oturarak göz ucuyla yazdığına bakar imiş. Zarif işin farkına vardığında mektubun bir tarafına "Bu mektubu yazar iken bir eşek herif yanıma oturup muttasıl yazdıklarına bakıyor idi. Eğer böyle yapmamış olsa idi sana daha çok şeyler yazacak idim." diye yazmış. Terbiyesiz herif bunu da okuduktan sonra "Vay beni eşek ettin ha! Ben senin yazdığın kâğıda ne zaman baktım?" diye

aklına terbiyesizliğini setre kalkıştığında zarif "Ya öyledir de yazdığım şu fıkrayı kerametle mi bildin?" demiş.

Bir Adam

Bir adam bir bağın önünden geçerken bir ayının girip üzüm yemekte olduğunu görmesiyle imrenerek o da girip üzüm yemeye başlamış. Bağcı bunu uzaktan görmesiyle gelip sopa ile [14] urarak kovmaya kalkıştığında herif "Eğer beni üzüm yediğimden dolayı kovmak istiyorsan bu ayıyı da kovmalısın. Çünkü o benden çok yedi." demesiyle bağcı "Vâkıa ayı senden çok yedi ama şimdi karnı doyunca kalkıp gider. Lakin sen burada yediğinden mâ-adâ birçoğunu da kûfene doldurup eve götürmek istersin." demiş.

Harûn İle Behlûl

Harûn Reşid, Behlûl'e "Kimi seversin?" dedikte Behlûl, "Karnımı kim doyurursa onu severim." der. Harûn ise "Beni seversen karnımı doyururum." dedikte Behlûl, "Veresiye muhabbet olmaz." demiştir.

Sokrat

Felâsifeden biri Sokrat'a birçok heykeltıraş taşı bulunmakla meşgul görünce "Bu heriflerin taştan farkları olmadığı hâlde taşları kendilerine benzetmeye çabalayışlarına taaccüp ederim." demiş.

Tiryaki

Tiryakinin biri hilâl-i ramazan görülmeyince oruç tutmak câiz olmadığı meselesini iştmiş. Hilâli görmemek için hanesinin pencerelerini kapatıp perdeleri sımsıkı örtmüş olduğu gibi gün yüzüne bakmamak için gece mahalle kahvesine giderken de başını önüne eğip gidirmiş. Bir gece yine kahvehaneye giderken nasılsa bir çukurun içine birikmiş olan suda hilâlin [15] aksini görünce "Hay mübarek gözüme gireceksin anladım işte ramazan olmuş." demiş.

Bir Hasıs

Serveti çok, akli yok hasıs ve tamahkâr herifin biri hastalanıp hekim celbine ve emr-i tedavisine teşebbüs etmez hastalığı ağırlaşır. Konu komşu görmeye gelir hasbihâl ederler. İçlerinden bazıları "Canım sen de hiç kendine bakmıyorsun, baktırmıyorsun, hekim celp ettirmiyorsun. Şükür Allah'ın verdiğiğine, hâlin vaktin yerinde: Ak akça kara gün içindir falandır." diyerek ta'yir ederler. Nihayet içlerinden biri "Sana hekim getireyim şunu alayım bunu alayım." diye ibraz edince hasta "Sen bilirsin ne yaparsan yap." diye rûy-ı rızâ gösterir. Bunun üzerine hastaya "Para kesen nerededir, yastığın altında mıdır?" diyerek elini yastığına doğru uzatınca hasta "Aman birader her ne istersen yap razıyım. Onu yapma." demiş.

Karakuş

Bir gün Karakuş, at yarışına çıkıp hayvanı geri kalmakla gazaplanarak hanesine geldiğinde seyisini çağırıp bir hafta kadar hayvana arpa saman vermemesini emretmiş. Seyis "Aman efendim, eğer bir hafta kalırsa helâk olur." dediğinde Karakuş biraz [16] düşündükten sonra "Peki ver ama benim iznimle verdiği sakın kendisine söyleme." diye tenbih etmiş.

Cuhâ

Humk u belâhetle meşhur Cuhâ'dan "Hesap bilir misin?" diye sorduklarında "Evet bilirim." demiş. "Dört dirhemi üç nefere nasıl tahsil edersin?" dediklerinde "Birçok tefekkürden sonra iki adama ikişer dirhem veririm. Şu kadar ki üçüncü şahıs hisseden mahrum olur." demiş.

Hırsız

Hırsızın biri bir bey cübbesini çalıp sattırmak için tellâla vermiş. Tellâl cübbeyi gezdirirken başka bir hırsız da cübbeyi çalmış. Evvelki hırsız me'yûse çekilip yerine gittiği zaman arkadaşları "Cübbeyi kaçta verdin?" diye sormalarıyla hırsız "Alışveriş kesat. Sermayesine verip geldim." cevabını vermiş.

Bir Madamla Bir Mösyö

Paris'te hüsn ü âniyla meşhûre madamlardan biri bir ziyafette bulunur. Esna-yı ta'âmdan yüz vermediği mösyölerden biri o kadar halk içinde madama tarîz yollu birkaç söz söylemeye bahane ararken sofraya külbastı konur. Mösyö külbastının biraz çiğce [17] olduğunu görüp madama hitap ile "Efendim ateş-i aşkınız ciğerleri kavururken bilmem ki bu külbastı[ya] bir parça olsun tesir etmemiş." dedikte. Madam meğer hazır cevaplardan olmakla derhâl "Evet mösyö külbastının biraz çiğce olduğunu tasdik ederim. Lakin teessüf ederim ki siz külbastı kadar da pişmemişsiniz." demiş.

Ahmak Bir Adam

Hem çirkin hem de gayet ahmak bir adam yolda giderken bir kırık ayna bulup [bu ne] diye baktığında içinde kendi aksini görünce demiş ki:

- "Ne kadar da çirkin suratlı adam tevekkeli bunu böyle sokağa atmamışlar." demiş.

Bir Mirasyedi İle Dalkavuk

Mirasyedi, dalkavukla yemek yermiş. Mirasyedinin önüne kızarmış âlâ tavuk, dalkavuğun önüne de suda haşlanmış lahanaya musakkası götürmüşler. Mirasyedi, dalkavukla eğlenmek için lahananın hasadından bahis açıp "Lahana vücuda nâf'i gayet hafif ta'âmdır." deyince dalkavuk hiddet edip "Efendim önünüzdeki ta'âmın ne kadar hafif olduğunu hâl-i hayatında havada uçmasıyla ispat edebilirim. Lakin zannederim ki siz lahananın uçtuğunu ispat edemezsiniz." demiştir. [18]

Ahmak Bir Adam

Ahmağın biri yolda giderken bir kesik mecdiye bulup üç kuruş eksliğine bozdurmuş. Aradan birkaç gün geçtiğinden sonra yine yerde kesik mecdiye bulunduğunda "Ben geçen gün de kesik bir mecdiye bulup üç kuruş eksliğine bozdurmuştum. Deli miyim ki bunu da alayım da üç kuruş daha zarara gireyim." diye fırlatıp atmış.

Hoca Nasreddin

Merhum, bir acemi berbere tıraş olurmuş. Berber usturayı vurdukça Hoca'nın başından ateş çıkar gözlerinden sel gibi yaş akarmış. O aralık sokakta acır acır bir ses peyda olmuş. Hoca kemâl-i telâşe ile "Acaba bu ses nedir?" demiş. Berber dükkânın kapısından bakıp "Yanı-

mızdaki dükkânda bir öküz nallıyorlar da o bağılıyor." "Ben zannettim orada benim gibi bir insan tıraş olur."

Zurefâdan Bir Zât

Zurefâdan biri bir zatın hanesine gece yatısına gitmiş. Hane sahibi yemeği yemiş imiş. Bu nu görünce tekrar yemek çıkarmak lüzumunu hissiyle uşağını çağırıp "Bak Mehmed Efendi hazretleri bu gece bizde. Galiba münasip yemek yok zannederim. Çabuk hindiyi kes de doldur-sunlar. Bir de irmik helvası [19] yap-sınlar." demiş. Uşak kabaca bir adam olduğundan "Hindiyi evvelki akşam kesmedin miydi? Yağ şeker de yoktur. Bilirim çünkü yarın pazara gittiğim zaman biraz yağ şeker almaklığımı demin içeriden tenbih etmişler idi." Cevabını vermesi üzerine efendi "Mademki misafirimize yemek çıkaramayacağız. Bari söyle de yukarı ki odadan kuş tüyü yatağı ve ipek çarşafı, canfes yorganı indirsınlar. Efendi hazretlerine güzelce bir yatak yap." emrini verdiğinde misafir demiş ki "Âmân efendi! Bendenizi mahcup ediyorsunuz. İkranda bu kadar ifrâtin ne lüzumu var? Bunun hadd-i itidâli yok mu efendim. Hani bir parça kuru ekme-k âdi bir yatak..."

Cuhâ

Cuhâ, sokakta giderken birçok çocuğa tesadüf etmiş. Cuhâ, çocukları çağırıp "Eğer cebimde ne var bilir iseniz size birer şeftali veririm." deyince çocuklar Cuhâ'nın cebinde şeftali olduğunu anlayıp "Cebinde şeftali var." dediklerinde Cuhâ hiddet edip "Bunu size hangi veled-i zinâ haber verdi." demiştir.

Bir Peder Oğlunu Teehhül Eylemesi

Zurefâdan bir zât pek genç bulunan oğlunu evlendirmek için kız araştırır imiş. Ehibbâdan biri nasihat yollu "Âmân efendim [20] mahdum bey daha küçüktür. Bu kadar acele etmeyiniz hele biraz büyüsün. Akli başına gelsin." deyince zarif "Hiç akli başına gelince evlenir mi, meğerki çıldıra." demiş.

Balayı

Erbâb-ı vukufa malûmdur ki Avrupa'da iki teehtül edenler bir ay kadar zamanlarını yeni zevceleriyle ayş [u] işretle geçirip başka işe bakmazlar. Bu bir ay müddetine balayı derler. Bir zarife "Teehtülün ayına niçin balayı derler?" diye sormuşlar. "Diğerleri zehir gibi acı olduğu için." cevabını vermiş.

Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 3

[2] İhtâr

Letâife müte'allik olarak şimdiye kadar gerek lisan-ı Türkî ve lisan-ı ecnebiyye üzere muharrer kütüb ü resâil ile bazı evrâk-ı matbuada mütalâa gerek istimâ olunan ba'd-ez-în dahi mütalâa veya istimâ olunarak zabt u tahrir ü tercüme edilecek olan fikarât u hikâyatın en güzidelerini hâvî bir risaledir.

İmza

Mahmûd Şâkir bendeleri

[3] Bir Bekçi

Bekçi babalardan biri âdet-i kadîmesi vechiyle bir gün meyhanede çakıp çakıştırdıktan sonra kalkıp meskenine gelmek üzere iken esna-yı râhta şiddet-i te'sir-i sekre tât-âver olamayıp yıkılarak istifrâğ etmeye başlamış ve öteden kelpin biri gelip merkûmun yüzünü ağzını yalamakta iken güya hanesi ashabından birisi gelerek kendisini temizliyor. Kıyasıyla a canım susuz olmaz biraz da su getirin demek de olsun kelpin işeyeceği gelmekle ayağını kaldırıp merkum bekçinin yüzüne gözüne işediğinde hemen "Allah razı olsun beni sevdiğinizden getirdiğiniz suyu ısıtmışsınız bile." demiş.

Bir Garıp

Bir gün garibin biri ırmağa girip beyazlanmak için kendisini yıkamakta olduğu hâlde adamın biri "Ey birader çünkü yıkanmak ile senin beyazlanmağın mümkün değildir bari ırmağı [4] bulandırma." demiştir. [Mânâsı] Tabiatta mümkün olan şey tagayyür etmez.

Diyojen

Atina hükûmeti bir gün bir ağaca iki kadın salb ettirmişti. Bi't-tesadüf Diyojen görüp "Her ağaç bu meyveden verseydi kadınların burnu kırılarak iyice adama benzerlerdi." demiştir.

Bir Müşteri

Bir lokantada:

Müşteri- Garson! Bu günkü midye dolması geçen hafta yediğim gibi iyi değil. Bu nasıl kuru ve yavan bir şey!

Garson- Affedersiniz efendim! Bu da geçen hafta yediğiniz dolmadandır.

Bir Tavşan İle Bir Dişi Arslan

Bir gün tavşanın biri bir arslana "Ben her sene bir hayli çocuk doğuruyorum. Sen müddet-i ömründe bir veya iki tane doğuruyorsun." [5] deyince dişi arslan "Doğru söyledin lakin o bir tane arslan yavrusu arslandır." diye cevap vermiştir. [Mânâsı] Bir âkil ve mübarek veled aciz ve nâ-hem-vâr birçok evlattan daha iyidir.

Bir Kayıtsız Adam

Kayıtsız herifin birine "Hiç yüzünü yıkadığın yok. Böyle şey olur mu?" demişler. Cevabında "İnsanın aslı topraktır onun için su ile oynamaya gelmez." demiş.

Bir Papaz

Papazın biri bir değirmenden çıkıp o civarda bir dağın tepesinde dar ve birçok hendekleri olan bir yoldan geçmek mecburiyetinde olduğunu beyanla kılavuzluk etmek için değirmencinin cırağını yanına alır. Zikrolunan hendekli yola vasıl oldukça çırak papaza der ki:

- Aman efendim dikkatlice yürüyünüz zira burada pek çok merkepler yuvarlandı. [6]

Bir Bahçıvan⁹

Bir gün avsec ağacı bahçıvana "Eğer beni bir kimse kemâl-i ihtimâm ile bostanın ortasına dikip su verse ve hizmet eylese benim gül ve meyveme padişahlar meyleder." dedi. Bahçıvan inanıp bunu bahçenin orta yerinde bir güzel mahalle dikerek günde birkaç kere su verir idi. Ağaç neşv ü nemâ bulunca dikenleri kalınlaşıp dalları etrafta olan ağaçları ihâta edip kökü ol derece büyüdü. Ve yerleştiği dikenlerinin çokluğundan hiçbir kimse yaklaşılmaya muktedir olamadı. [Mânâsı] Bir kimse fenaya ne kadar iyilik ederse ol kadar andan fenalık görür.

Bir hasîse "Ta'âmınızda akşamları kimler bulunur?" diye sormuşlar. "Meleklerle sinekler bulunur." demiş.

İki Kişi

Bir meyhanede iki kişi kavga ederlermiş. Bir adam bunları ayırmak [7] için aralarına girdiğinde her nasılsa kavga edenlerden birinin fırlattığı bir kadehi bu adamın kafasına rast gelerek cerh etmiş. Meyhanede bulunan sâir müşteriler bu hâli görünce herifin başına toplanıp "Beyni-ne bir zarar oldu mu?" diye sorduklarında herif "Beynim yok idi ki ana bir zarar dokunsun. Hiç beynim olmuş olaydı iki sarhoşun aralarına mı girerdim." demiş.

Hoca Nasreddin

Nasreddin Efendi merhumun gece yatarken mum yakmak üzere karısının "Efendi sağ yanınızda kibrit vardır, versenize." diye vuku bulan teklifine "Sübhânâllah karanlıkta ben sağımı solumu ne bileyim." dediğinden pek aşağı kalır şey değildir.

Çocuğun Biri

Çocuğun biri çekirge avlamakla meşgul idi. Bir akrep görüp ve anı büyük bir çekirge zannedip tutmak için elini uzattıysa da dikkatle baktıkta akrep olduğunu anlayarak elini çekti. Akrep "Eğer beni elinle tutaydın öyle zannederim ki çekirge[den] [8] külliye fârik olur idin." dedi. [Mânâsı] İnsan ibtidâ hayır ve şerri iyice mülâhaza ve ba'de o işe mübaşeret etmelidir.

Bir Nekre

Nekre-gûnun biri bir gün bakmış ki mektep çocukları yağmur duasına gidiyorlar. Nekre-gû demiş ki "Çocukların hiç birinin duası kabul olmaz. Eğer olaydı mektep hocalarından hiçbiri sağ kalmazdı." demiş.

Bir Mösyö

Bir mösyö li-eclî'z-ziyâre bir madamın hanesine gider. Kapıyı çalıp karşısına çıkan uşaktan hanımın sokağa çıkmış bulunduğu cevabını alması üzerine avdet edeceği sırada her nasılsa aralık bulunan kapıdan madamın odasından başını çıkarıp baktığını görmüş ise de hiçbir şey söylemeyip gider. Birkaç gün sonra madama bir mecliste bi't-tesâdüf o gün ziyaret için hanesine gelmiş ise de sokağa çıkmış oldukları haberini alması üzerine me'yûsen avdet ettiğini söylediğinde madam "Vah vah vah işte buna teessüf ettim. Fakat [ne] yapayım ki o gün gayet mühim [9] bazı işlerim var idi de hemen erkenden acele ile dışarı çıkmaya mecbur olmuştum."

⁹ Avsec, Arabistân'da bulunur, çok dikenli bir ağaçtır.

demesiyle mösyö "Acele ile çıkmış olduğunuzu tasdik ederim efendim. Hatta o kadar acele ile çıkmışsınız ki başınızı odanızda unutmuşsunuz." diye karıyı mahcup eder.

Kelbin Biri

Kelbin biri bir tavşanı önüne katıp yetiştirdi ve taşı paralarcasına keskin olan dişleriyle tavşanı ısırıp kan akmaya başlayınca kelp kanı içermişti. Tavşan "Onu ısırmanın vakit o derece ısırdın ki güya senin düşmanın idim ama yaladığın vakit öyle yalıyorsun ki güya senin dostunum." dedi. [Mânâsı] Gaddar kimsenin gösterdiği muhabbet ve şefkate inanılmaz.

Bir Tüccar

Bir tüccar birçok deniz seferi etmiş. Bilâhire sefer-i deryadan feragat etmiş. Ehibbâsı "Bu kadar derya seferi ettin. En ziyade te'accübe şayan gördüğün nedir?" dediklerinde "Selâmet kurtulabildiğim." demiş. [10]

Bir Adam

Birçok vakitler taşrada bulunmuş bir adam memleketine avdetinde hanesine girer girmez istikbâline koşan zevcesinin boynuna sarılarak "Ah sevgili karıcığım kim bilir benim için ne kadar hasret çekmişsindir." dediğinde zevcesi "Hiç sormayınız ne zaman odamdan içeri bir erkek girdiğini görsem geliyorsunuz diye yüreğim oynardı." demiş.

Patlıcan Sevmez Bir Adam

Herifin biri patlıcan sevmez imiş. Bir gün merkûmı ehibbâsından biri tertip ettiği ziyafete davet eder. Tesadüf bu ya hazırlanan yemeklerin çorbadan başkasına meğer patlıcan katmışlar. Zavallı adam ziyafete gidiyorum diyerek evinden aç çıkmış olduğundan buyurun denir denmez çorbanın başına çöküp karşıdaki sahanları yiyecek gibi dik dik baktığı hâlde bir de çorbayı müteakip ortaya gelen etin patlıcan ile karışık olduğunu ve arkası sıra konulanların dahi patlıcanın silkmesi, imambayıldı, kızartması, karniyarığı, dolması gibi hep [11] yemeyeceği yemekler olup nihâyet oturtması geldiğini gördüğü üzerine "Hane sahibinde zerre kadar tabîiyet yokmuş." diyerek kalkmayı kurmuş ise de o aralık gözüne pilav lengeri ilişmiş olduğundan yine öfkesi geçip bari pilavdan yiyeyim diye sabretmiş. Ve dört gözle pilâvın vürûduna muntazar olmuş imiş bir de gelen pilâvın dahi patlıcanlı olduğunu görünce aşırı derece hararetlenip artık sabra mecali kalmamakla karşıda duran hademedden birine "Canım kapı goldaş ağa sevabına patlıcansız tarafından bana bir su aliver." demiş.

İki Horoz

İki horoz birbirleriyle cenk edip ve birisi mağlup olup kaçtı. Mağlup olan horoz kendisini تنها bir yerde sakladı. Galip olan horoz bir yüksek damın üzerine kanatlarını urur ve kendi zûr-bâzusuyla iftihar eder idi. Canavarlardan biri hamle ile kapıp götürdü. [Mânâsı] Adama lazımlı olan kendi kuvvet ve iktidarıyla iftihar etmemektir.

Hasta İle Hekim

Hekim - [Hastaya] Nasılsınız? [12]

Hasta - Çok şükür.

Hekim - Ameliniz nasıl?

Hasta - Nasıl olacak şimdiye kadar kimseyi incitmedim, hak yemedim. Bir para borcum yok. Yalan söylemedim.

Hekim- Öyle ise hiç teessüf etme Azrail'e olan borcunu da ver de hemen gitmeye bak demiş.

Tabibin Biri

Fransa'da tabibin biri ehîbbâsından bir zât ile umûmî bahçelerden birinde gezinir iken uzaktan bir madamın gelmekte olduğunu gördüklerinde iki refik beyninde şöyle bir muhavere vukû bulur.

Doktor - Aman arkadaş. Şu hanıma tesadüf etmemek için sağa sapalım baksana beni görür görmez çehresi bozuldu.

Refiki - Niçin, aranızda bir mâsebâk mı var?

-Geçende zevcini tedavi etmiştim.

-Ha anladım hakkı da var ya: Mutlaka herifi öbür dünyaya göndermişsindir.

-Öyle olsa yüreğim yanmaz bilâkîs iyi ettim de onun için bana güvenmiş. [13]

Bir Köpek İle Bir Çaylak

Kelbin biri salhânedenden bir et parçası kapıp nehirden geçer iken et parçasının aksini berikinden daha büyük görerek eti attı ve anı da çaylağın biri kapıp gitti. Köpek aksini gördüğü eti aramak üzere suyun içine atılıp aradıysa da bulamadı evvelki eti bulmak isteyip onu dahi ele getiremeyince kendi kendine "Acaba dünyada benden daha nâdân var mıdır? Zira işime yarayacak şeyi verip hiç faydası olmayan şeyi talep ettim." demiştir. [Mânâsı] Bazı kimseler ellerinde olan az şeyi mevhûm çok şeyler ile götürmek arzusuyla anı da ellerinden çıkarırlar.

Ahmak-ı Horâsânî

Hamâkate binü'l-a'câm Ahmak-ı Horâsânî darb-ı meseldir. Bir gün merkebe süvâr olduğu hâlde bir kervân ile yola giderken Horâsânî'nin merkebini çalarlar. Horâsânî merkebini bulamayınca ahâlî-i kervandan birinin merkebini alıp biner. Merkebin sahibi gelip hayvanı Horâsânî'nin elinden alınca Horâsânî "Bu merkep benimdir." diye feryada başlar. Kârvâniyan başına üşüp Horâsânî'ye "Senin merkebin dişi mi idi erkek mi idi?" dediklerinde Horâsânî "Merkebi alırken [14] öyle bir söz olmadı. Ben bilir miyim erkek mi dişi mi?" demiştir.

Herfin Biri

Herfin biri ikinci defa olarak teehhül etmiş. Nikâh akd olunduktan sonra ahabından birini gizlice yanına çekip der ki:

- Şimdi nikâh için imam efendiye kaç kuruş verelim?

- İlk teehhülünde ne kadar verdin idi?

- Bir altın.

- Öyle ise yine bir altın verirsin.

- Amma yaptın ha, eskî setremizi terziye çevirttiğimiz zaman yenilerini yaptırdığımız ücret kadar mı veriyoruz iki mecidiye pek âlâdır.

Hoca Nasreddin

Nasreddin merhum bir hamala yük yükletip yolda giderken hamalı kaybeder. O gün arar arar hamalı bulamaz. Aradan beş on gün geçer. Yolda birkaç ahabıyla giderlerken hamala tesadüf ederler. Hoca ise hamalı görür görmez firar eder. Arkadaşı bu hâli [15] görüp Hoca'ya "İşte aradığını buldun. Yükünü isteyeceğine bilâkis hamaldan kaçılıyorsun." dediklerinde Hoca merhum "Nasıl kaçmayayım, ben hamalı kaybedeli tamam on gün oldu. Hamal beni tutar da on gündür yükünü taşıyorum yevmiyemi isterim diyerek on günlük ücret talep ederse ben ne yaparım. Onun için kaçıyorum." demiştir.

Üç Züğürt

Üç züğürt arkadaş bir yere gelip mâlîhulyâlar iderler imiş. İçlerinden biri "Hülya bu ya: Dünyada ne kadar zerrât varsa o kadar liram olsa." demiş. Bir diğeri de "Dünyada ne kadar su varsa hepsi mürekkep olsa da bütün tükeninceye kadar bir rakamının önüne sıfırlar konulsa benim de onun hâsıl yekünü kadar liram olsa elbet ben senden daha zengin olurum." demiş. Üzerine üçüncüsü "Bana bir şey bırakmadınız. Bari ikiniz birden ölseyiz de ben de mirasınıza konsam." demiş.

Haşmet

Râgıp Paşa, Haşmet'i Ayıntâb kadısı eder. Dairede herkes [16] kendisini tebrik ettiği sırada Râgıp Paşa'nın sarrafı dahi tebrik ederek "Senede ne tutar?" diye sorunca Haşmet'in canı sıkılıp "Çorbacı balıkhaneyi iltizâm etmedik mansıb aldık." demiştir.

Serseri Bir Adam

Serseri makûlesinden ve sâbıka-yı mükerrere ashabından biri bir gün polis tarafından tutulup hazır hâkime çıkarıldıkta hâkim herife "Ayıp değil mi bunun ile on birinci defa ki buraya geliyorsun." deyince serseri "Siz her gün buraya geliyorsunuz ben on birinci defa gelmişim çok mu?" demiştir.

Karı Koca

Köylü bir adamın karısı her ne iş yapacak olsa "Kismette varsa şöyle yapacağım, kismette varsa filân mahalle gideceğim." dermiş. Bağ bozumu mevsimi gelip kocası bir gece "Karı yarın gidip bağı bozacağım." der. Karısı âdeti vechle "Kismette varsa." deyince köylü kızarak "Be karı, meyveler oldu. Fırtınalar geçti. Bunun kismetini filânı kalmadı." deyip bağa gider. Bağ bozar. Mahsulâtı [17] küfelerle doldurur. Hayvanlara yükler köye avdet eder. Esna-yı râhda bir fırtına, bir yağmur, bir sel zuhur eder ki bir iki saniyede göz gözü görmez olur. Seller her tarafı ihata eyler. Köylü hemen hayvanları bıraktığı gibi kendisini mağara gibi bir yere atar, canını güç kurtarabilir ise de hayvanları, küfeleri sel alıp gider. Tamam ortalığa sükûnet gelince herif mağaradan çıkıp bakar ki mahsulât ile hayvanları sel götürmüş elde avuçta bir şey kalmamış. O hâl ile köye gelir. Evinin kapısını çalar karısı içeriden "Sen kimsin?" deyince herif dışarıdan "Kismette varsa kocan." demiş.

Haşmet

Meşhûr Râgıp Paşa ile Haşmet Efendi'nin mutâhebeleri pek çoktur. Müşârunileyh Râgıp Paşa bir gün kesret-i mesâlihten giriftâr fütur u kelâl olarak "Âh Haşmet bana bir me'mûriyet

olsa ne böyle cismen ve zihnen meşgul olmayıp odamda ihtiyar-ı inzivâ ile otursam. Nafakam vesair levazım dahi müheyya olup bana kimse de karışmasa." dediğinde Haşmet Efendi "Buyurduğunuz gibi bir hizmet var ama efendimize lâyıık değildir." demesiyle Râgıp Paşa "Nedir o hizmet?" sor[18]duğunda "Efendimizin imamlığı hizmetidir." cevabını verip bununla Râgıp Paşa'nın terk-i salât olduğunu murat etmiştir.

Volter

Volter'e demişler ki "İnsan bu âlemde neye mâliktir?"

Volter de demiş ki "Üç şeye maliktir. Biri can, biri ten, diğeri mal. Şu kadar ki canı papazların, teni hekimlerin, malı avukatların elinde olmakla hiçbir şeye malik değildir."

Suya Atılan Bir Adam

Tütün içmek âdeti yeni çıkmış olduğu bir zamanda tütün ne demek olduğunu henüz bilmeyen bir köyde ilk defa olarak çubuk içen bir adamı gördüklerinde "Zavallı adam içerisinde tutuşmuş." diye bî-çâreyi tuttukları gibi suya atmışlar.

Bir Mirasyedi İle Muallim

Fransa mirasyedilerinden biri bir lisan muallimi nezdine davetle der ki:

Mirasyedi- Muallim Efendi bir köpeğim var. Kendisini gayet severim. Fakat [19] ne o benim lisanımdan anlar ne de ben onun lisanından anlıyorum. Onun için şuna Fransızca'yı öğretebilirseniz size her lügat için iki frank ücret veririm.

Muallim- Efendi, Fransızca malumunuzdur ki altı yüz bin lügatten ziyadedir. Bunun için bir milyon iki yüz bin frank vereceğinize iki frank verin de size iki lügatten ibret olan köpekçeyi [Av ava] talim edeyim. Hem ehven hem de kolay hâsıl olur, dostunuzla istediğiniz zaman doya doya görüşürsünüz demiş.

Bir Saatçi

Fakir bir saatçi, dükkânının pencerelerine kâğıt yapıştırmış. Çapkının biri geçerken kâğıdı yırtıp başını içeri sokarak "Usta saat kaç?" diye sormuş. Saatçi "Bakayım." diye çekilip eline bir sopa aldıktan sonra çapkının başına iki defa şiddetli urup "Şimdi ikiye urdu." demiş.

Bir Köylü

İngiltere krallarından Henri, İrlanda'dan gelirken bir köye uğrar. Gece köyün otelinde kalır. Sabahleyin iki taze yumurta [20] getirip suda pişirdikten sonra otelciye yumurtaların fiyatını sorar. Otelci iki yüz filorin ister. Henri "Köyünüzde iki yumurta iki yüz filorin edecek kadar nadir midir?" dediğinde köylü "Hayır efendim, yumurta pek mebzûldur fakat kral nadirdir." deyince köylünün bu zarafeti Henri'yi memnûn edip me'mûlünden ziyade ihsan verir.

Bir Kadı

Vaktiyle kudâttan biri med'uvven bir ziyafette bulunmuş. Sofraya keşkek koymuşlar. Kadı efendi keşkeğin ortasındaki yağı önüne akıtmak istediğinden münasebet aldırarak "Efendim biz her davayı bi-inâyeti'llâh şöyle bıçak gibi keseriz." diye elindeki kaşıkla keşkeği orta yerinden

bölmüş. Hane sahibi zurefâdan bir zât olmakla cevaben "Evet ama bazı dava da vardır ki Arap-saçı gibi böyle karma karışık olur." diyerek kaşıkla kadının önüne akan yağı karıştırmış.

Bir Adam

Bir adamı şahadet için mahkemeye götürmüşler.

Kadı sormuş ki:

- Sen Kur'an-ı Kerim'i okumayı biliyor musun? [21]

- Bilmemle kıratı ile bilirim.

- Meyyit gasletmeyi?

- Onu da bilirim.

- Peki, meyyiti gasledip tabuta koyduktan sonra kulağına bir söz söylerler onu da bilir misin?

- Bilirim.

- Ey ne söylersin bakayım?

- "Ne devletli başın varmış ki öldüğünde beldemizin kadısı huzuruna şahadete gelmekten kurtuldun." derim demiş.

Fakir İle Derviş

Dervişin biri bir fakirden hacet talep eder. Fakir "Ey derviş benim de sende bir hacetim vardır. Evvela sen anı revâ et de ba'dehu ben de senin hacetini görürüm." der. Derviş "Hacetiniz nedir?" diye sorunca "Benim hacetim odur ki benden bir şey talep etmeyesin." demiş.

İki Ahabap

Bir Ramazan zarfında iki ahbab birbirlerine tesadüf etmişler. Birinin elinde birçok makarnalık simit var imiş. Öteki "Bu kadar simidi [22] ne yapacaksın?" diye sormuş. "Aman birader Ramazan için bundan âlâ yemek mi olur büyücek lengerde pişirtip yedikten sonra üzerine de bir iki bardak su içip yatar mısın sabaha kadar şişip her biri Halep marpıçı kadar cesâmet kesb eder de Hudâ âlîm, insanı üç gün tok tutarım." demiş.

Bir Kız

Köylü bir kızı kocaya vermişler. Kız gelin giderken eliyle aile ve hanesinden ayrıldığı için ağlamaya başlamış. Babası bu hâli görünce "Mademki kızım gittiği için ağlıyor. Ben vazgeçtim otursun evinde." demesiyle kız gözlerinin yaşını silerek:

- "Zararı yok babacığım ben hem ağlarım hem giderim. Sen bana bakma." demiş.

Zurefâdan Biri

Zurefâdan birine "Sizin memlekette ne kadar divane var?" diye sormuşlar. "Divanelerin miktarını haber vermek vüs'imin haricindedir. Eğer isterseniz kaç tane âkil olduğunu haber vereyim." demiş. [23]

Zurefâdan birinin rakibi olan bir zat - her ne sebepten ise- Zarif ile kavga etmek üzere ikametgâhına giderse de kendisini orada bulamadığından daha ziyade hiddetlenip kapısının

üzerine "Eşek" diye yazar. Akşam Zarif, ikametgâhına gelip de yazıyı görünce rakibi olan zata şöyle bir mektup gönderir: "Bu gün ikametgâhıma geldiğinizi -vizite kâğıdınız bulunmak hasе-biyle- kapımın üzerine isminizi yazdığınızdan anladım. Bulunamadığıma teessüf ettim."

Tebessüm Yahut Güzel Eğlence 4

[2] İhtâr

Letâife müte'allik olarak şimdiye kadar gerek lisan-ı Türkî ve lisan-ı ecnebiyye üzere muharrer kütüb ü resâil ile bazı evrâk-ı matbuada mütalâa gerek istimâ olunan ba'd-ez-în dahi mütalâa veya istimâ olunarak zabt u tahrir ü tercüme edilecek olan fikarât u hikâyatın en güzidelerini hâvî bir risaledir.

İmza

Mahmûd Şâkir bendeleri

[3] Latîfe

Fransa'da şarovâri gazinocuların birisi der ki "bulvar"¹⁰ birinde kurnazın biri bir çadır kurup kendisi dışarıda durarak "Seyri yirmi beş santime nev' nev' hayvanlar görülmedik canavarlar var." diye bağırarak halkı temaşaya davet etmekte ve pek çok adam girip ve girdiğini müteakip kimi hiddetle ve kimisi tebessümle çıkmakta iken ehîbbâdan birinin münâdî-i merkuma nigâh-ı aff ile baktığını görüp ve merak edip [ne var] sorduğunda "Ne olacak içeriye bir büyük âyîne koymuş. Seyirciler girdikçe kendilerinden başka hayvan görmemektedirler." dedi. Sen kimi gördün dediğimde "Ben de kendimi gördüm." cevabını verdi.

Bir Madamla Feylesof

Avrupa mahâfil-i edebiyesinin birinde gayet güzel bir madama bir feylesof der ki;

Madam- Dünyada en akıl, en büyük feylesof kimdir?

Feylesof- Affedersiniz madam en büyük akıl, madamlara aldanmayan [4] en büyük feylesof madamların her sözüne ehemmiyet vermeyendir.

Vekilharç

Vekilharcın biri daima etin külbastısını kendi sofrasına ve keçinin kavurmasını efendinin sofrasına koymasını ve şarabın hâlisini kendisine verip fenasını efendisine arz etmesini et'ime-i sâ'ire ile meyve hususta dahi hep kaideye riayet etmesini aşçıya bi't-tenbih aşçı dahi zaruri mücebince hareket eder imiş. Efendi nihâyet bu sırra vâkif olunca bir akşam vehleten vekilharcın odasına girip hazırlanmış olan mükellef ve mürettep sofraya oturur. Vekilharç efendinin bu tenezzülüne istigrâb edince efendi:

- Ben efendilikten vazgeçtim. Efendi sofrasını sana terk eyledim. Ben vekilharçlığa da razıyım. Binâen aleyh müsaade buyurun da bu sofrada evvela it'ama ve eşribeden tenâvül edeyim der.

¹⁰ Bulvar, tûlen ve arzan gayetle vâsi ve medîd olan caddelere denir.

Bir Karı

Bir gün bir karı, Câhız'ı yakasından tutup sürükleyerek bir dokumacı dükkânına götürmüş ve kendisine bir şey söylemeyip yine [5] salıvermiş ise de Câhız buna bir mânâ veremediğinden mütehayyir olup karı gittikten sonra gelip düğmeciden maddeyi anlamak için sorduğunda "Evet o karı bir şeytan suratı yaptırmak istemiş ve biz dahi ne kıyafet ve ne surette olacağını kendisinden mukaddemce sual etmiş idik. Onun için şimdi sizi götürüp bu adamın suret ü kıyafetinde olacaktır diye gösterdi de gitti." cevabını almıştır.

Fakır Bir Kız

Bir çiftlikte işçilik eden fakir bir kızcağız izdivaç arzusuna düşmekle çiftliğin sahibi kendisine cihâz bahası olarak yüz kuruş ihsan eder. Birkaç gün sonra efendisi kızı yanına çağırıp intihap etmiş olduğu kocayı görmek istediğini beyan etmesiyle kız, herifi getirip efendisine takdim eder. Herif gayet çirkin bir adam imiş. Efendisi bunu görünce yavaşça kızı:

- "Ah kızım, kendine ne kadar da çirkin bir koca bulmuşsun." dediğinde kız:

- "Evet, çirkin olduğunu ben de biliyorum. Fakat ihsan [6] buyurduğunuz yüz kuruş cihâz bahası ile bundan iyisini bulamadım." cevabını vermiş.

Bir Mühendis

Fransa'da bir tarik inşasına me'mûr mühendisin biri nahiyelerden birine gelip tarikin oradan olan güzergâhını ta'yîn ve istikâmetini müte'addid kazıklar ile tahdîd ettikten sonra nahiye müdürüne giderek ertesi günü pazar olması ve etraf köylülerin oraya kesretle gelmeleri melhûz bulunması cihetiyle bunların kazıkları sirkat etmemelerine dikkat ü nezaret eylesin diye rica eder. Pazartesi günü kazıklarla işaret olunan mahallere geldikte kazıklardan binâen aleyh ta'yîn etmiş olduğu hat-ı istikâmetten bir eser göremeyince pür-hiddet olarak müdürün nezdine gidip "Sebebini istifsâr et." dediğinde müdür-i pür-tedbîr şu cevabı verir:

- Maşallah efendim! Siz beni o kadar tedbirsiz mi zannediyorsunuz? Köylüler Pazar günü geldikleri zaman kazıkları çalmasınlar diye ben o gün siz buradan gittikten sonra birer birer yerlerinden çıkartıp saklattırdım. [7]

Odun Yarıcı

Bir odun yarıcının ayağını köpek ısırması. Odun yarıcı baltasıyla köpeğin başına urduğu gibi telef etmiş.

"Ne için baltanın sapıyla urmadım?" demişler. "Köpek beni kuyruğuyla ısırması olaydı, dediğiniz gibi yapardım." demiş.

Bir Köylü

Bir köylünün merkebi helâk olmak münasebetiyle gayet müteessif ve mahzûn olduğunu gören diğer bir köylü "Birader ne için bu kadar esef ediyorsun. Hepimiz o yolun yolcusuyuz." demiş.

Bir Pehlivan

Pehlivanın birini herkes yener imiş. Sonra hekimliğe başlamış. [8] "Bu nasıl şey?" demişler. "Ne yapayım pehlivan iken herkes benim sırtımı yere getirirdi. Bundan sonra ben herkesin sırtını yere getireceğim." demiş.

Milton

İngiliz meşâhirü's- şuarasından Milton gözlerine âmâ târi olduktan sonra üçüncü nikâh olmak üzere genç ve güzel fakat huysuz bir kadın ile izdivaç eder. Bir gün dostlarından biri esna-yı musâhabette müşârü'nileyhin zevcesi için "O bir gül-i ra'nâdır." demesiyle Milton mahzunâne boynunu bükerek "Gül olduğunu renk ve şeklinden bilmeye iktidarım yok ise de dikenlerinden anlıyorum." demiş.

Peder Oğul

Bir adam oğlunu karşısına alıp "Be hey oğlum! Tahsîl-i ilm ü marifete niçin sa'y etmiyorsun. Bu haylazlık ile senin hâlin neye varacaktır. Akranından geri kaldın utanmıyor musun?" yollu birtakım nasihatler ederken oğlu ona elindeki incik kemiğinin deliğinden bakarak "Baba ben bu delikten görüyorum." demiş. [9]

Köpekler

Köpekler bir arslan postunu bulup ve herbiri bir taraftan tutup çekerlerdi. Tilkinin biri bunu görüp "Eğer arslan diri olsa idi onun dişlerini kendi pençenizden daha keskin görür idiniz." demiş. [Mânâsı] Bazı kimseler büyük adamlara vakt-i zaiflerinde sövüp sayarlar.

Herfin Biri

Herfin biri erzak için bakkala gitmiş. Bakmış ki bakkal oturmuş fena hâlde düşünüyor. Aslini sormuş bakkal efendi "Nasıl düşünmeyim dükkânda ne kadar dirhem varsa çalmışlar. Şimdi ben ne yapayım." deyince "Vâkı'a ne kadar düşünsen hakkın var. Çünkü sana çalacak bir şey bırakmamışlar." demiş.

Karı Koca

Bir zevc ile zevce arasında:

Zevcem âlemin çocuklarını görüyorum da imreniyorum. Bilmem bizim çocuklar neden bu kadar terbiyesiz oluyorlar. Bu terbiyesizlikleri [10] senden mi yoksa benden mi alıyorlar? Hele benden almamış olduklarını iyice biliyorum.

Zevce- Vâkıâ senden alıyorlar. Zira şimdiye kadar sendeki terbiyesizliklerden hiçbirinin ek-sildiğini görmedim.

Sa'lebî

Mansûr halifenin paytahtı şuarasından Sa'lebî nakleder ki bir gün Mansûr halifenin mehdinde bir kasîde-i garra söyleyip gül-i ihsan almak ümidiyle kasîdemi takdim ettim. Mansûr okudukta gayetle hatmetti. Ba'dehu bana "Ey Sa'lebî kangısıni istersin bu kasîde mukabili, üç yüz altın mı vereyim yoksa ilm-i hikmetten sana üç hikmet mi öğreteyim?" dedi. Ben de cevabında "Ya emire'l-müminîn! Hikmet-i bâkiye nûkûd-ı faniyyeden indimde kıymettardır." dedim. Halife hikmeti beyana başlayıp evvelki hikmet budur ki "Esvabın köhne iken sakın yeni ayakkabı giyme. Fena gösterir." dedi. Ben de "Ah ah yazık ki bu söze mukabil yüz altınım telef oldu." dedim." Halife tebessüm edip ikinci hikmet "Sakalina yağ sürdüğün vakit zinhar iç tarafına sürme. Zira girîbanını kirlettirir." dedi. Ben de yine âh edip "Bizim iki yüz altına hayf oldu." dedim. Emire'l-müminîn tebessüm edip üçüncü hikmetin beyanına mübâşerete kastettiğinde ben ondan makdem "Yâ Emire'l-müminîn [11] üçüncü hikmet sizde emanet dursun benim şu

bâki kalan yüz altınımı ihsân buyurunuz ki nakd-i baki benim indimde böyle bin hikmet istima'ından nâfidir." dedim. Halife derecesiz handan olup bana teknil üç yüz altın ihsan etti.

Rüzgâr İle Güneş

Bir gün güneş ile rüzgâr "Bizden kangımız adamın üzerinden esvabını çıkarabilir." diye mücadele ettiler. Rüzgâr "Ben çıkarırım." diye şiddetle esmeye başladı ve her ne kadar muhalif esti ise de adam kendi esvabını iğice tutup sarıldı ve adamın esvabını çıkartmaya muktedir olamadı. Vakt-i sâni güneş günün ortasında kızgınlığını artırdı. Adam bu kadar sıcağa tahammül edemeyip elbisesini çıkararak arkasına atıp gitti. [Mânâsı] Tevazu ve ahlâk-ı hamide ashâbi her istediğini hâsil eder.

Bir Çocuk

Bir vakit çocuğun biri nehre girip yüzmek bilmediğiçün gark olmak derecesine gelince goldan geçenlerin birinden kendisini kurtarmak için imdat istedi. O adam gelir gelmez melâmete [12] başlaması üzerine çocuk "İbtida beni bu varta-i hevl-nâktan kurtar ba'dehu her ne melâmet ister isen eyle." dedi. [Mânâsı] Adama gerekir ki havf vaktinde melâmet etmeye.

Uşak İle Efendi

Efendinin biri bir uşak alır. Uşağı aldığı gün geceden uykusuz imiş. Uşağı çağırıp biraz uyuyacağız fakat odada patırtı hatta çıtırtı edilmemesini tenbih eder. Efendi uykuya yatar. Meğer odada bir çalar saat varmış. Uşak da ömründe çalar saat görmemiş imiş. Saat çalmaya başlar. Uşak gürültü patırtı etmemesini tenbih yollu söyler ise de saat söz anlar mahlûkattan olmamakla vakti gelince yine çalar. Bu defa uşak fena hâlde hiddet edip saati yere urduğı gibi saat durur. Uşak da "İşte böyle terbiyeli otur." deyip saati tekrar yerine asar. Efendi uyanır bakar ki saat durmuş. Uşağı çağırıp "Oğlan bu saate ne oldu?" deyince uşak "Ne olacak siz yatarken odada gürültü olmasın diye tenbih ettiniz. Bu da bir türlü gürültüyü patırtıyı kesmedi. O kadar söyledim tenbih ettim dinlemedi. Ben de tuttuğum gibi yere çarptım. Sesini kestim. Siz de rahat rahat uyudunuz." demiş. [13]

Bir Dilenci

Üstü başı gayet pejmürde bir dilenci bir sokağın başında durup tese'ül eder imiş. Efendinin biri oradan geçerken herifin hâline bakıp merhamet ederek cebinden bir beşlik çıkarıp "Bir kuruşunu alıkoy da üst tarafını ver." demesi üzerine dilenci bir zaman ceplerini karıştırdıktan sonra "Hay Allah cezasını versin. Kıyafetimi tebdil ederken kesemi yeni paltonun cebinde unutmuşum." demiş.

Meraklı Bir Adam

Erbab-ı merakın birisi şifahaneye gidip orada bulunan hastegâni muayene ve müşahede etmek murat etmiş. Ve ol vech ile şifahaneye gidip her biri bir güne o illet ü emrâza müptela olmuş hastegâni gördükte "Yahu ne hâldesiniz iyi misiniz A[lla]h şifalar ihsân eylesin. Merak etmeyin an karîbün halas olursunuz." Kulaklı [?] tesliyet vermeye başlamış ise de hastanın birisi buna cevaben "Her deniz köpüğünden fişne hoşafı olmak lazım gelse idi elâlem semer yerine başına Hint tavuğı sarardı." gibi birtakım saçma sapan söz söylemeye başlayınca herif neye uğradığını anlayarak oradan "tırısı" kaymış imiş.

Bir Köpek İle Bir Kurt

Bir gün kelbin biri bir kurdu önüne katıp oraya buraya kaçırdıkça mübâhât ederci. Kurt yüzünü kelbe doğru çevirip "Zannetme ki ben senden korkuyorum değil bil ki benim korktuğum bir kimsedir ki senin ardından gelir ve beni önüne katmıştır." [Mânâsı] Adama lazım olan kendi hüneri ile iftihar etmektir. Yoksa diğerinin hüneri ile değil.

Bir Körle Kanbur

Bir körle bir kanbur bir sabah erken sokakta birbirlerine tesadüf edip kör, kanbura "Birader bilmem bu sabah ne oldu. Uykudan gözümü açamıyorum." deyince kanbur "Eğer benim gibi senin de karı, sırtına bohçayı verip kapıdan 'Deh' edeydi gözlerin fal taşı gibi açılırdı." demiş.

İki Arkadaş

Bir oda içinde yatan iki arkadaş beyninde:

- Ahmed Ahmed. [15]
- Ey, ne var?
- Uyuyor musun?
- Neden sordun?
- Senden bir mecdiye ödünç isteyecek idim de..
- Uyuyorum birader.

Cuhâ'nın Bargirden Düşüşü

Cuhâ bargirden düşüp beli kırılır. Der-akap peder ve validesi çıkıkçı getirip sardırırlar. Çıkıkçı giderken Cuhâ'ya "Güzelce perhiz etmeli hafif ve temiz ta'âm yemelisin." dedikte Cuhâ "Burasını peder ve valideye tenbih etmelisin." demiş.

Peder Oğul

Bir bakkal dükkânında:

Çocuk- Baba pirinci kaç pazar ettin?

Babası- Oğlum üç kuruşa pazar ettim.

- Aman baba aldanmışsın.

- Niçin?

- Ya anam onu evde iki kuruşa satıyor. [16]

Bir Sâil

Sâilin biri "Amanın açlıktan ölüyorum. Bana bir parça ekmek." diye sokakta dolaşırken herifin biri dilenciye "Herif suratın kıpkırmızı, bu suratta olan adam ölü mü?" deyince sâil "Vakıa insanlar hep böyledir. Birbirlerinin zahir-i hâllerine aldanırlar." demiştir.

Tıraş Olan Bir Adam

Vaktiyle kabadayılardan biri tıraş olmak için berber dükkânına girip berbere bir tabanca ile beş yüz kuruş gösterdikten sonra "Eğer benim bir tarafımı kesmeksizin tıraş eder isen şu beş yüz kuruş senin. Yok, bir tarafımı kesecek olur isen seni şu tabanca ile urup öldürürüm." demesiyle berber paranın çokluğuna tama'en bu pazarlığa muvafakatle herifi tıraş eder. Tıraş tamam olduktan sonra herif ayineye bakıp da istediğinden âlâ tıraş edilmiş olduğunu görünce "Yahu tabanca korkusundan elin titremediğine taaccüp ederim." demesi üzerine berber "Eğer korkup da elim titremeye başlamış olaydı, en evvel başını keserdim." cevabını vermiş. [17]

Bir Nikrislinin Sergüzeşti

Ehl-i servetten biri nikris illetine dûcâr olup yürüyemez olduğundan hizmetkârları kendisi- ni sedye ile gezdirirler imiş. Hırsızlar bunun ehl-i servetten olduğunu bilmeyerek kendisinden bir avanta almak maksadıyla bunu kaptıkları gibi dağa aşırırlar ve halâsîcün on bin lira getirt- tirinceye kadar günde bir kuru ekmeğe ayaklarına da kırk kalın değnek yedirirler. Nihayet halâsiyesini verip yakasını kurtarır. Ve kendi ayağı ile eve gelir. Ev uşakları vesairler nikris illetini ne ile savuşturmuş olduğunu sual edince "Hırsız eline düşmek kırk gün günde bir kuru ekmeğe ile kırk kalın değnek yemek ve nihayet on bin lira da ücret tedaviye vermekle." demiş- tir.

Karakuş

Bu gün Karakuş'un huzuruna bir maktul adamı katiliyle beraber getirip "Bu adam şunu katletti." demeleriyle Karakuş katilin kısasen idamına hükmeyledikte etbâi "Aman efendim bu adam zatınıza mahsus hayvanların nalbandıdır. Eğer anı katlederseniz anlara bakacak kimse bulunamaz." diye affını rica etmeleri üzerine Karakuş biraz düşündükten sonra etbâine "Kale kapısının [18] yanındaki tabutçu ile hacetiniz var mı?" diye sorup etbâinden "Yoktur." cevabını alınca "Öyle ise nalbandın yerine tabutçuyu öldürün." demiş.

İkinci Frederik İle Arabacı

Prusya kralı İkinci Frederik'in arabacısı bir gün her nasılsa dikkatsizlikle arabasını devirir. Kral hiddetle "Ne yaptın!" deyince arabacı "Affedersiniz velinimetim, sizin hiçbir muharebe kaybettiğiniz yok mu?" demesiyle bu söz kralın zevkine gidip arabacıya mazhar ihsan eder.

Bir Adam

Zaruret hâlinde bulunan bir zarifin bir gün canı et isteyip mütehasirâne karısına "Ah bi- raz et olsaydı da pirinci pişirseydik." dediği sırada elinde bir tas ile komşunun çocuğu gelip "Babam selâm etti. Biraz et suyu istiyor." dediğinde zarif "Acayip bizim komşular mâl-i hulyânın da kokusunu duyuyorlar." demiş.

Bir Berber

Berberin biri dükkânının kırık penceresine bir kâğıt yapıştırmış. [19] Muzibin biri dükkânın önünden geçerken kâğıdı delip başını içeri sokarak "Usta saat kaç?" dedikte berber kafasına bir süpürge sapı yerleştirip "İşte şimdi biri urdu." demiş.

Letâife Mâil Bir Adam

Bir ziyafette sofraya kokmuş balık getirmişler. Huzzârdan letâife mail bir adam tabağı kaldırıp evvela dudağına ba'dehu kulağına götürmüş. "Ne yapıyorsun?" diye sormuşlar. "Bir hafta evvel biri denize düşüp boğulmuştu onu sordum. Biz denizden çıkalı on gün oldu. Bu vakıadan haberimiz yoktur diyorlar." demiş.

Yakup Paşa İle Nahiflerden Bir zat

Yakup Paşa İzmir'e vali olur. Ayân ve ekâbir-i belde fevc fevc tebrike geldikleri sırada nahiflerden bir zat dahi li-eceli't-tebrîk valinin bulunduğu odaya dâhil olur. Vali ise ona bir belde ile oturup o vaktin usulünce müsellim kaldıran çubuklar ve uzun marpuçlu nargileler odanın ortasına kadar uzanmış olduğu hâlde bu zat tamam valinin eteğini öpüp ta'zimen arka arka geri çekilmek üzere iken lüenin birine bastığı gibi lüleyi kırar. Herif bu hareketinden pek çok mahcup olup lüleden dökülen tütünleri toplayıp çubuğu düzeltiyim [20] derken ez-kaza nargilenin birini devirir. Daha ziyade telaş edip nargileyi kaldırmaya çabalarırken çubuğun birinin lüesini daha kırar. Bu hâlde bütün bütün şaşırıp odanın ortasında fırl fırl döner ve döndükçe çubukların lülelerini kırıp geçirir. Vali ise herifin telaşını teskin için "Efendi artık zahmet etmeyin oturun." deyince herif iki tarafına bakındıktan sonra valiye bir temennâ edip "Rica ederim biraz daha müsaade buyurun topu iki lüle kalmış anları da kırayım da öyle oturayım." deyjip meclisi zaruri güldürerek kabahatini örtmüştür.

Fuad Paşa

Fuad Paşa merhum dahi pederi sahib-i divân İzzet Molla gibi zurefâdan idi. Paris'te iken Fransız vükelâsından bir zât müşarünileyh sigortanın servet-i milele olan hiddetinden cihetle İstanbul'da sigorta kumpanyası olup olmadığını sual eder.

Fuad Paşa cevabında "Sigorta kumpanyalarının en büyüğü İstanbul'da olup o kumpanyanın müşterisi olmadık hiçbir sahib-i mülk yoktur." deyince sual-i kemâl tecile "Bu kumpanyanın ismi nedir?" dedikte paşa merhum " Herçi-bâdâ bâdse kumpanyası" demiştir.

Bir Zât

Zurefâdan bir zâta "Şeytanın karısının adı nedir?" diye [21] sormuşlar, "Nikâhında bulunmadım ki bileyim." cevabını vermiş.

Şeytan

Şeytana "Dünyada yapmadığın fenalık kalmadı." demişler. "Evet, kalmadı, her şeyi yaptım. Mâni-i rızık olamadım. Cenâb-ı Âdem buğdayı yiyeyim mi?" diye sordu. Ben de 'Ye.' dedim." demiştir.

Bekri Mustafa

Meşhur Bekri Mustafa zamanında işret yasak olmuş. Bekri bir gün meyhanenin birinde gizlice işret ederken zabıt apansız içeri girmiş. Mustafa bunu görür görmez şişesini kadehini aldığı gibi orta yerde bulunan havuzun içine girmiş oturmuş. "Ne yaptın?" demişler. "Burası deryadır. Şimdi bana siz karışamazsınız. Tersane emini karıştır." demiş.

Zeki Bir Çırac

Hırsızın biri bir dükkândan bazı şey çarpıp kaçmış. Birkaç günden sonra hırsız yine dükkânın yanından geçerek içeride çıraftan başka kimse olmadığını görünce girip lakırdıya [22] tutmak için çırağa "Ustan nereye gitti?" diye sormuş. Çırac dahi bir adam olduğundan herifi tanımakla "Geçen gün dükkândan eşya çalan hırsız bugün yine geldi diye polise haber vermeye gitti." demiş.

Alacaklı[nın] Borçluya Yazmış Olduğu Tezkire

Bir medyûnedânın gönderdiği tezkire:

"Efendim,

Borcunuz olan paranın tesviyesi hakkında yazdığım ihtarnameler için bir deste kâğıt ile beş on kalem sarf ettim. Galiba kâğıt kalemle yazdıklarım ince geliyor ki gözünüz seçmediğinden okuyup mâline vâkıf olamıyorsunuz. Bu tezkirem üzerine de cevap alamaz isem artık kâğıt bedel meşe sopası istimaline mecbur olacağım, belki o zaman cevabımıza nail olurum." demiş.

Cerrâr Bir Adamın Hâli

Vaktiyle cerrârinden biri kendini ziyâ-i ulemâyâ koyup ve yanına da muhız suretinde birini alıp güya kadı imiş de devre çıkmış gibi köy köy dolaşır ve her rast geldiğine de bildiği birkaç âdi meseleyi sorup muvafık cevap vere[23]meyenleri yatırıp dövmele beraber bir hayli de para alır imiş. Bir gün köyün birinde dolaşırken asıl kadı olan zât bi't-tesadûf orada bulunmasıyla bunların hâlîne vâkıf olup ikisini birden celp ile "Namazların mecmûu rekâtı kaçtı?" diye sormuş. Bunlar cevaptan aciz kalınca "Yatırın şu sahtekârları." emriyle herifleri yıktırıp salâvat-ı hamsenin rekâtları ne kadar ise o miktar adedince sopa urduktan sonra aldıkları paraları da istirdâd etmiş.

Peder İle Oğul

Pederle oğul arasında:

- Lakin oğlum, bugün ne kadar sıcak var. İnsan kurşundan olsa eriyecek!
- Evet, babacığım. Hâlâ dün bana verdiğiniz bir mecdiye bile iki kuruş kalıncaya kadar eridi.

KAYNAKÇA

- AKSOY Ömer Asım [2007]. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- ATNUR Y.; M. Z. KILIÇ [2014]. *Erzurum Fıkraları*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 59.
- BORATAV Pertev Naili [1996]. *Nasreddin Hoca*, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- BOZKURT Nahide [1997]. "Hârûnürreşid", *DİA*, Cilt: 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 258-261.
- DURMUŞ İ.; M. ÇUHADAR M. [2000]. "İbnü'r-Rûmî", *DİA*, Cilt: 21, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 186-188.
- DURMUŞ İsmail [2005]. "Mizah", *DİA*, Cilt: 30, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 205-206.

- 📖 EKİNCİ Ramazan [2013]. "Fehîm'i Kadîm'in Latifeleri: Tercüme-i Letâyif-i Kibâr-ı Kümmelîn", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/4, Spring, ss. 749-768.
- 📖 <http://www.turkedebiyatitsimlersozlugu.com/> [13.05.2016].
- 📖 KAYA Mahmut [2007]. "Sokrat", *DİA*, Cilt: 37, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 352-354.
- 📖 KÖK Bahattin [2001]. "Karakuş, Bahâeddin", *DİA*, Cilt: 24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 441.
- 📖 KÖPRÜLÜ Orhan F. [1996]. "Fuad Paşa, Keçecizâde", *DİA*, Cilt: 13, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 202-205.
- 📖 LEVEND Agâh Sırrı [1970]. "Divan Edebiyatında Gülmece ve Yergi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, ss. 37-45.
- 📖 Mahmûd Şâkir [1299], *Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 1*, Mekteb-i Sanâyi.
- 📖 Mahmûd Şâkir [1299], *Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 2*, Mekteb-i Sanâyi.
- 📖 Mahmûd Şâkir [1299], *Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 3*, Mekteb-i Sanâyi.
- 📖 Mahmûd Şâkir [1299], *Tebessüm yâhûd Güzel Eğlence 4*, Mekteb-i Sanâyi.
- 📖 MERTOĞLU Mehmet Fuat [2009]. "Sa'lebî", *DİA*, Cilt: 36, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 28-29.
- 📖 OKAY M. Orhan [1997]. "Haşmet", *DİA*, Cilt: 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 422-424.
- 📖 ÖNGÜL Ali [2001]. "Karakuş Şerefeddin", *DİA*, Cilt: 24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 442-443.
- 📖 ÖZCAN Abdülkadir [2010]. "Şehid Ali Paşa", *DİA*, Cilt: 38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 433-434.
- 📖 TABAK Serap [2005]. "İzmir'de II. Meşrutiyet Dönemi'nin Başlarında İç Siyaset", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt: XX, Sayı: 2, ss. 113-132
- 📖 TURAL Hüseyin [1993]. "Cuhâ", *DİA*, Cilt: 8, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 82.
- 📖 ULUDAĞ Süleyman [1992]. "Behlül-i Dânâ", *DİA*, Cilt: 5, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 352-353.
- 📖 YILDIRIM Dursun [1999]. *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*, Ankara: Akçağ Yayınları.